

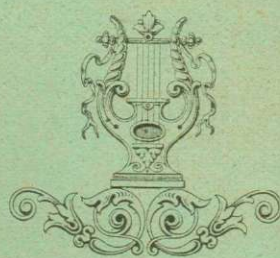
☉ Vsebina VII. zvezka: ☉

1. Krški zmaj. (Zložil A. H.) 194
2. Luka Vrbec. (Zgodovinska povest iz 16. stoletja.
— Spisal Podgoričan.) II. Župnik Luka. . . 195
3. Na grobéh. (Povest. Napis. V. Dalje.) . . . 200
4. Podobice. V. Dvoje voznikov. (Sp. — è.) . . 202
5. Tinček iz Bosne. (Šaljiv obraz. — Spisal
A. Sušnik. Dalje.) 206
6. Za idealom. (Slika iz naroda. —
Spisal Slavoljub Dobrávec.) 208
7. Revni planinar. (Zložil — c.) 211
8. Pisma iz slovanskih krajev. III.
(Konec.) 211
9. Josip Ogrinec. (Spisal Josip
Benkovič. Dalje.) 213
10. Nekoliko o fotografiji. (Pri-
občil A. Tramé. Konec.) 215
11. Nekaj o tvorbi glagolov
šeste vrste. (G. P.) 216
12. Črtice o rokovnjačih.
(Spisal Josip Benkovič.
Dalje.) 218
13. Slostvo. 222
14. Raznoterosti. 224
15. Dve sliki. 193, 209

ILUSTROVAN
LIST

ZABAVI IN POUKU.

Urejuje in izdaje
Dr. France Lampe.

V LJUBLJANI.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

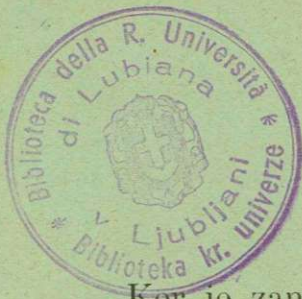
„DOM IN SVET“ izhaja dné 20. vsakega meseca
na dveh polah in stane za celo leto 2 glđ., za pol
leta 1 glđ.

Uredništvo in upravništvo je v „MARIJANIŠČU“

Iz prijaznosti posreduje za Ljubljano tudi „Katoliška Bukvarna“

Novi naročniki dobé lahko še vse številke tega letnika; enako
tudi lanski letnik, vezan in nevezan. Letnik 1888 je pošel.

Ljubimo dom, Spoznajmo svet! Krepiati dom — Uči nas svet!

Naše obzorje.

(Dalje.)

Ker je zanimivo, pa tudi važno, kar smo omenjali o pesnikovem umevanju, treba se je tukaj še dalje pomuditi. Pesnik opeva stvari, ljudi in dogodke, kakor jih umeva. Umeva jih tako, kakor mu pravi njegov um. Drugače je čisto nemogoče. Um pravega pesnika je pač jako sposoben, da umeva razne stvari bolje, nego umevajo drugi, a naposled umeva vendar le po isti poti, kakor drugi ljudje. Pesniki ne dobivajo niti od prirode, niti od Boga nikakega skrivnega razodevanja; oni imajo le posebno zmožnost, da se jim predmeti stavijo jasno pred oči, ni pa s tem rečeno, da tudi vselej resnično. Dobri pesniki morejo svoje misli jasno in lepo razodeti. Kako torej pesnik opeva svoj predmet, — vprašamo še enkrat? Kakor ga umeva, kakor ga je spoznal s pametjo, kakor se mu dozdeva. Kako ga pa umeva? Kakor se je učil, kakor je premišljal, kakor si je pridobil prepričanje. Zaradi tega poje pesnik, ki je vernega srca, take pesmi, ki so verskega duha; pesnik, ki je izgubil svojo vero, poje pesmi, ki so hladne ali veri celó nasprotné; pesnik materijalist poje pesmi materijališkega duha; pesnik, ki je udan močno politiki, peva politične pesmi: sploh vsak pesnik izraža v pesmih svoje mišljenje, svoje prepričanje. Tako so delali vsi pesniki in ni mi treba še le posebej jih navajati. Iz tega se pa vidi jasno, da smemo pesnike po nazorih, katere izražajo, tudi presojevati, da moramo napačne nazore zavračevati, zaradi pravih nazorov pa priporočevati jih čitateljem. In to pravico ima modroslovec, ali sploh več kritiki v polni meri. Zakaj pesnik in modroslovec se ne ločita po teh nazorih, o katerih tukaj govorim, ampak po načinu, kako razkazujeta drugim

svoje nazore. Pesnik jih kaže čutno v lepi obliki, modroslovec pa znanstveno, v čisto priprosti obliki. Ali pa se mora drug po drugem ravnati, drug od drugega učiti? Da. Modroslovcu je naloga, spoznavati in razkazovati bistvo stvari, spoznavati, kako so stvari med seboj združene, iz katerih vzrokov izvirajo in kakšen namen imajo. Zato se mora pesnik učiti teh nazorov od modroslovca, kakor se je učil Dante od Tomaža Akvinskega in Schiller od Kanta. A z druge strani se uči tudi modroslovec od pesnika, in sicer uči se onih stvari, katere so svojstvo pesnikovo, in te so: pesniška oblika, vrste pesniških proizvodov, sredstva pesnikova itd. Modroslovec, ki sodi pesnika, moral se je učiti pesniških svojstev pri pesnikih samih; ko piše o poeziji po modroslovnih načelih, ne more povzeti pesniških pravil od drugodi nego od najboljših pesnikov. Zaradi tega mora biti preje poezija, preje morajo v narodih delovati pesniki, predno piše modroslovec nauke o pesništvu, kakor so bili preje Ajshil, Sofoklej in Euripid, predno je Aristotel pisal svojo poetiko. A svojih modroslovnih načel, svojega znanja o bistvu vseh stvari ni zajemal Aristotel iz pesnikov, marveč iz drugih modroslovcev, iz izkušnje, iz svojega uma. Gledé na nazore se ni »nebeški« Platon kar nič bal zavračevati pesnike in povedati javno, da niso vsi dobri za mlada srca in za nravnost v obče. Enako so sodili drugi modroslovci.

Ker je resnica samo ena in ker ni poeziji namen, da bi se družila z neresnico, zato se mora pesnik ozirati vedno na resnico. Ako bi tajil, izpodbijal resnico, nikakor bi ne bili lepi njegovi proizvodi. Iz tega povzame lahko

Cesaričina **MARIJA VALERIJA** in nadvojvoda **FRANC SALVATOR**.

Krški zmaj.

(Po narodni pravljici zložil A. H.)

jer reke Krke desni vir
 Pričenja svoj pozemski tir,
 Visok se dviga sklad pečin,
 Na njih pa kup je razvalin.
 Grad, ki je zdaj drobljad in prah,
 Nekdaj je bil tlačanom strah;
 Znan daleč bil je na okrog,
 Ko vladal v njem je grof-trinog;
 A še bolj trdega srcá
 Kot grof pa bila je gospa.
 Nenehoma je noč in dan
 Pri delu vprežen bil tlačán.
 V doline krške sredi tam
 Stoji na gričku božji hram.
 Tu sèm ubog tlačán hití,
 Ko jarma malo se znebí;
 In kar mu tlaka ran zadá,
 Jih scelita svetnika dvá.

A danes Kozma in Damjan
 Obhajata godovni dan;
 In verno ljudstvo sèm hití
 Na božjo pot od vseh strani;
 Zaupno molijo, pojó,
 V sprevodih v božji hram gredó.
 A nad Krčáni korobač
 Grajščinski suče priganjač.
 Glej, malo niže od gradu
 Je kup konopelj in lanú.
 Tlačanje urno se vrté,
 Možje suše, teró žené . . .
 In ko tlačán se tu solzí,
 Se petje romarsko glasi;
 Glasí milobno se pred grad,
 Tlačanom vbogim slajša jad.
 In čuje petje to gospá,
 A njej ne oblaži srcá,
 Ki rada bi, da bi tlačán
 Krvav bil vedno in solzán.
 Zato se silno razsrdí
 In hlapcem svojim brž velí:
 »Zgrabite urno tolpo to
 In sèm jih dajte, naj teró,
 Ker sèm se mi napotijo,
 Da delavce mi motijo!«

Uboge romarske žené
 V naročjih deteta držé;
 Dojenčke hlapci jim vzemó,

In tje za grad jih odnesó,
 In tam zapró jih v skalno klet,
 A matere podijo tret.
 In brž grajščinski priganjač
 Nad njimi dvigne korobač.
 In trlice ropočejo,
 A žene bridko jočejo . . .

Ugasnil že je beli dan,
 Po noči gré domov tlačán;
 Brhkó mu stopajo nogé,
 Vesele, da so spet prosté.
 Gospóda grajska vsa že spí,
 Lahkotno spí in brez skrbí.
 Za gradom tamkaj pa ječe
 Uboge romarske žené.
 Iz temnih ječ se čuje jok,
 Oj jok nedolžnih jim otrok . . .
 Oh, kdo odprl bo vrat tečaj
 In dal dojenčke jim nazaj?
 Povedati ni vsega moč,
 Kar so prestale ono noč.
 A grad ni videl njih solzá
 In grad ni slišal njih prošnjá
 In grad ne vé, kaj je gorjé,
 Ki tare materno srcé.

Nekdo pa čul je mater jok
 In čul otrok nedolžnih stok . . .
 Večerni vetrič pripihlja,
 Po drevju z listjem poigra,
 Odnese vzdihe in solzé
 Od grajskih ječ tje do cerkvé,
 Kjer romarji pojó čujoč,
 In kjer Gospod deli pomoč . . .
 Glej, ko nastopi polnoči,
 Za gradom noč se razsvetli;
 Odpró se ječe na stežaj,
 Iz njih prisije nov sijaj,
 In materam — glej, vsa zlatá
 Dojenčke dasta dva moža,
 In matere beže od tam,
 Hité od grada v božji hram;
 Hité v svetišče pred oltar,
 Kjer je zdravnikov svetih par . . .
 In verno ljudstvo brž spozná,
 Da to rešilna sta možá,
 Da sveta Kozma in Damjan
 Odprla ječ sta hod temán . . .

Že leto zemlja se vrti,
In v gradu se otrok rodi;
Prelepo hčer Bog jima dá,
Vesel gospod je in gospa.
In še pripoveduje svet,
Da star petelin sedem let
Je znesel jajce tje za zid,
Prišla je kača je valit.
In izvali se jej črvič,
Črvič pa ta je zmaj mladič;
Zarije se v temoten kraj,
In iz črviča raste zmaj,
In raste urno, se redí,
V treh letih sedem glav dobí.
Ko leta tri še potekó,
Noge in krila mu vzrastó,
In ko še nekaj let miní
Rožen oklep život dobí,
In rep postane mu koščen,
In oster vzraste mu greben.

Gospod pa grajski in gospa
Mudita rada se doma,
In hčerko odgojujeta,
Rast njeno občudujeta.
Ko zjutraj solnce prisvetli,
Vodovje krško pozlati:
Kraljico vseh dolenjskih rek,
In Višnjegorko, topli Breg,
In Poltarice vir hladan,
In Lipovko, potók glasan:
Takrat pa hčerka v lino gre,
In mati spleta jej lase;
Obleče v krilo jo lepo,
Poljubi lica jej sladko;
In hčerka teče dol pod grad
Na pisan travnik cvetek brat.
In grajska hči ponavlja to,
Dokler poletje je gorko.

(Dalje.)

Luka Vrbec.

(Zgodovinska porest iz 16. stoletja. — Spisal *Podgoričan*.)

II. Župnik Luka.

»... ta stara hudokunfhtna Kazha,
Hudizh, je narpoprej Evo, potle fkusi njo
Adama, fkusi fvojo hudo kunfht sapelal.«

Dalmatin.

Redikant Šoba je vedril in nočil v Drenovčevi koči, kjer je potrkal, vedoč, da ga bodo gostoljubno sprejeli. Drenovčeva družina je bila po veri že luteranska. Postregli so mu, kolikor je bilo v moči revne družine, in Šoba je bil s tem zadovoljen, kar so mu deli na mizo.

Krasno jutro se je rodilo iz viharne noči. Še goreči Šoba si ni mogel kaj, da ne bi gledal, odhajajoč od te hiše, z radostjo v ta božji lepi svet, ki je imel zanj le eno napako, da je namreč na njem še toliko katoličanov. Krepko koraka proti Ponikvam in od tod gre

dalje v dobropoljsko dolino, kjer je preje že večkrat oznanjeval novo vero in je poznal že več luteranskih dušic — posebno med ženstvom je imel mnogo zaznamovanih. Med potjo še enkrat prešteva, koliko dušic ima že na svoji strani in koliko si jih upa kmalu dobiti. Med prvimi so bile: Orehkarjeva vdova, Rupnikova Lucija, Zadolarjeva Franica, Cvekova Maruša in še več takih starih devic in vdov: — med poslednjimi pa je bil najvažnejši — dobropoljski župnik Luka Vrbec. Ko se spomni Šoba tega imena, pogleda plaho okoli sebe, ali ga ni morda kdo videl, ko se je njega spomnil, zakaj župnikov

preobrat je moral še ostati tajen, dokler se stvari zanj ugodneje ne zasučejo.

Tako računajoč pride Šoba do spoznanja, da ima po dobropoljski dolini že precej zvestih luterancev, le Zdenci se mu še trdovratno ustavljajo. Napoti se torej danes tje, da tudi med Zdence raztrese nekoliko dobrot nove vere.

Zdenska vás ni bila takrat tako lepa, kakor je sedaj. Hiše so bile siromašne in lesene, saj boljših tudi ni kazalo delati, ker je vsak čas privihral ljuti Turek ter jih požgal. Cesta je bila ozka in z debelim kamnjem posuta. Luže ni imela tako velike, kakor dandanes, pač pa nekaj drugega, kar je še sedaj in kar je stareje, nego je sedanja vás, in to je široka lipa sredi vasi. Gori na rebro je bila že takrat romarska cerkev svetega Antona, h kateremu se je mnogokrat v sili zatekal bedni Krajinčan.

Šoba gre po vasi in pride pod lipo. Tam so se igrali dečki in deklice. Na dolgi klopi konec Mišičeve hiše pa je sedelo nekaj mož in mladeničev, ki so se o neki stvari živahno razgovarjali.

»Bog vas razsvetli!« reče Šoba in stopi pred nje.

Možje in mladeniči utihnejo in se spogledajo, češ, kaj hoče prišlec s temi besedami. Suhi Kropec se odkrha in odkašlja ter reče: »»Mož, saj smo pametni! Nihče nam ni rekel do sedaj, da smo neumni, še gospod župnik ne, ki nas vendar bolje pozna, kakor vi!««

»Oh, neumni, neumni!« reče Šoba.

»»Mož neznanec!«« oglasi se Gregec s klanca, »»ali se vam meša? V naših glavah je še precej svetlo in tudi dovolj smo pametni zase. Ako pa tam notri pri vas ni vse v redu, lahko vam borovčevo bakljo prinesem, da posvetimo v tisto vašo votlino in poravnamo kolesčke, da boste tudi nas imeli za pametne.««

Glasi smeh je sledil tem besedam in privabil tudi otroke. Dečki in deklice so popustili igro ter so obstopili Šobo.

Šoba ni vedel, kaj bi na te besede odgovoril, in ker je bil v zadregi, jeli so ga pitati z raznimi imeni, kažoč na njegovo čudno opravo, ki je bila za naše kraje kaj nenavadna.

Bil je ogrnen v dolgo, črno haljo, na glavi je imel zelo čudno pokrivalo, ki ni bilo ne klobuk ne kučma; to je bilo za otroke dovolj, da jih je zanimal.

»He, mož, zakaj nas pa samo z enim očesom gledate!?« pravi poreden deček.

Šoba globoko vzdihne, potem pa pravi: »»Ko bi vi vedeli, kaj vam donašam, gotovo bi me lepše in spoštljivejše sprejeli!««

»Hoj! ta nam je nekaj donesel!« zavpijejo dečki in se vsujejo okoli njega, hoteč videti, kaj jim je neki prinesel.

»»Osli! bedaki! mar menite, da sem vam prinesel igrač ali drugega blaga? Izveličanje sem vam prinesel!««, govori obrnen proti možem, »»ako ste ga vredni; izveličanje vam dam, da boste rešili svoje duše!««

To se je zdelo dečkom prečudno, češ, marsikaj je že kdo prinesel v vás, ali izveličanja še nihče. Začeli bi ga bili dražiti, ko bi jih ne bili pognali možje, sluteč, kaj hoče tujec. Razpršili so se na vse strani, klicali stariše, brate in sestre, da bi šli gledat prečudnega moža, kateri ponuja izveličanje, kakor Ribničan lonce.

Kmalu je bilo polno radovednih ljudij okrog prvega poslušalstva.

Šoba se je zadovoljno smehljaj, ko je videl, koliko poslušalcev so mu dovedli otroci. Malo še počaka; ko pa vidi, da ne dohajajo več, stopi na klop pred hišo in začne oznanjevati novo vero blizu tako-le:

»Bratje in sestre! Poslal me je k vam sam Jurij Kobila, apostelj božje vere, v imenu pravega evangelija. Jaz bi vam rad odprl oči, da se izpreobrnate in večno izveličate. Vedite pa, da tista vera ni prava, katero so iznašli papeži in njega služabniki; ti vas samo slepé. Sprejmite nauke visoko učenega Martina Lutra in pustite papeštvo, katero je v službi samega hudiča, ako se hočete rešiti in izveličati!«

Ljudje so se spogledovali, zakaj tako jim doslej še nihče ni govoril.

Sedaj pa prideta po vasi cobelsberški pisar in pa Drejček s Ceste. Ko vidita toliko ljudij pred hišo skupaj, pospešita svoje korake. Katoliški pisar takoj spozna predikanta Šobo, ker ga je že videl na Turjaku. Bil je srdit nanj, ker ga je vpričo drugih na gradu zasramoval zaradi vere. Sedaj ima priliko, da bi se nad njim maščeval. Kmalu jo izviije. Škodoželjno se nasmeje in reče:

»Ljudje božji, ali ste ob pamet? Ta človek je poglavar tatinske družbe; tu vas slepi in vam na srce govori, zadej po hišah in shrambah vam pa njegovi ljudje kradejo, kar ste si s pridnostjo prihranili!«

»»Ti prokleti papežnik, hudičev služabnik, ali si zopet tu in me motiš v mojem svetem poklicu!«« pravi predikant Šoba.

»Ha! ha! — sveti poklic! — ljudi varati in krasti!« odvrne pisar; »ljudje primite, držite ptička in zadržnite mu vrat, da ne bo dal nikdar več nobenega glasú od sebe!«

»»Res, res, možje!«« dostavi Drejček s Ceste, »»ta vam bode naredil, da bode rumeni kot kobilarji; ako ne bode prevaril vas, bode pa vaše žene, da bodo za njim letale in norele, kot obse-dene; ne bodo vas nič slušale, niti delati ne bodo hotele. Tako jim bode ta

vrag naredil, kakor je moji Uršiki in vsem češkim babnicam.««

Zaman je Šoba ugovarjal.

Razkačeni možje so ga zgrabili in jelo je padati po njem. Pisar se je zadovoljno smejal, češ, ta ne bode več todi raztresal novih zmot. Možje bi bili Šobo gotovo potolkli, da ni v tem hipu njih župnik Luka prijahal po vasi. Slišal je bil od daleč kričanje, zato je izpodbodel konja, da vidi, kaj se godi. Že je v sredi med ljudmi, ki se spoštljivo razmaknejo. Ta trenotek pa porabi Šoba, plane pokoncu, zaleti se v pisarja ter ga začne obdelavati s pestjo. Možje ga kmalu ukroté, in Brjanček ga stisne s koščeno roko za vrat, da zine, kakor žejna kavka v poletni vročini.

»Nesrečnež, pusti ga!« zakliče gospod Luka, »ali hočeš biti morilec?«

Brjanček ga takoj izpusti.

Gospod Luka je dobro poznal predikanta, zakaj ta je bil že večkrat pri njem; zato pravi: »Proč ljudje! Ta človek pa naj gre z menoj, vam izpred očij, da ne bodete zopet imeli izkušnjav, umoriti ga. Ako je vreden kazni, izročim ga sam oblasti, katera ima edina pravico, da ga sodi.«

Župnik odjaše, Šoba pa obtolčen počasi krevsa za njim.

»Ha! ha! — poznam vaju, luteranska psa!« zagrozi se za njima cobelsberški pisar. »Ti ga bodeš oblasti izročil? — Ha! ha! Vrana vrani ne izkljuje očij.«

Potem pa zakliče pisar ljudem: »Kaj ménite, kakšne vere je ta-le vaš usmiljeni gospod župnik Luka?«

»»Naše vere!«« odgovoré Zdenci.

»Ha! ha! — vaše vere! Zato se pa tako bojí za luteranskega pridigarja, oznanjevalca hudobij in nevere!«

»»Kaj je bil ta? Oznanjevalec nove vere?«« vprašajo zdenske ženice. »»O, za pet ran božjih! Vi ste ga pa tako

zdelali! Vsa kazen za to hudobijo naj pride nad vas!« kričale so ženske, ki so bile že skoro vnete za novo vero, zlasti, ker se jim je smilil mož tako živih očij, tako vnet za izveličanje duš.

Možje so se pa pokesali, da niso predikanta takoj zadavili, videč, kako se zanj potegujejo ženske. Mislili so, da jim je kaj naredil. Zato nekateri sklenejo, da popravijo ob prvi priliki to napako, k čemur jih je ščuval posebno še pisar. Bili so takrat časi, ko je mnogo veljala pest, zlasti, ko je nova vera napravila mnogo zmešnjav, razdvojila mnogo ljudij in bila tako kriva precejšnje surovosti.

Župnik Luka Vrbec in Šoba sta prišla do župniške hiše. Tu skoči župnik hitro raz konja ter potisne Šobo urno skozi vrata, veleč mu, naj gre v njegovo sobo. Ni hotel, da bi ga videl kateri kapelanov ali kdo drugi v družbi luteranskega predikanta. Konja odvede sam v hlev, da bi vzbudil manj pozornosti.

»Šoba, danes si pa prišel pravim v roke; to so te pestili in tolkli«, nagovori gospod Luka predikanta, prišedši v svojo sobo. »A pokrepčati te bode treba. Kaj ne, vino je zdravilo zoper strah in zoper vse bolečine. Le potolaži se, kmalu ga dobiš.« Izrekši gre naročit služabnici, naj prinese vrč najboljšega.

»»Vražji pisar!«« huduje se Šoba, ko se župnik vrne. »»Ta mi je vse skazil. Ko bi ne bilo njega, imel bi bil danes mnogo sreče in uspeha.««

»Ali si se bil poslovil od sveta?« vpraša ga Luka in se nasmeje.

»»Gospod Luka! še nekaj hipov — in Šoba bi ne bil več med živimi. In kaj bi bilo potem s čistim evangelijem, ko bi mene več ne bilo, kdo bi ga še oznanjeval! Ha, Jurij Kobila skrbi zase

gori v turjaškem gradu ter ne gre v nevarnost za čisti evangelij in za sveta nebesa, kakor jaz, Pankracij!«« in možko se udari Šoba po prsih.

»Torej ljubi moj Pankracij, ti misliš, ako bi tebe ne bilo, ne bi bilo tudi luterancev?«

»»Pač ne, gospod Luka! Kdo drug je neki storil kaj za čisti evangelij v Suhi Krajini, kakor jaz! Ali Kobila? In kdo je pridobil za novi evangelij vas, gospod Luka, jaz ali Kobila?««

»Ali morda misliš, da sem že vaš, ako sem z vami nekoliko prijaznejši od drugih? Ali méniš, da popustim vero svojih očetov tebi na ljubo ali Kobili? In ko bi jo: s čim mi povrnete to, kar vam moram jaz dati? Vera je vendar le vera, pomisli!«

»»Zopet tako premišľujete««, vskipi Šoba, pozabivši celó svojih ran in bolečin. »»Da, da, vi ste župnik in godi se vam dobro, vsaj še sedaj. Škoda, da ste bili na Nemškem! Malo ste se tam navzeli pravega duha. Dovolj časa so vladali papež in škofje, sedaj je prišla vrsta na nas. Mi si hočemo sami uravnati svojo vero, mi se hočemo sami po sebi izveličati, svobodno. Čemu so nam škofje in njegovi hlapci! In tak hlapec hočete še vedno biti, gospod Luka?««

»Le počasi, Šoba! Kakšno vero pa učiš? Ali ne Kristusove? Ali pa ne veš, da je Kristus postavil aposteljne, in da imajo torej škofje oblast od Kristusa, ker so nasledniki aposteljnov?«

»»Jaz ne maram za to oblast, jaz je nečem, jaz se ji ne upognem. Kdo me sili?«« vpije Šoba, kakor besen. »»Kristusa slušam in aposteljne, drugega nikogar.«« Utrujen neha govoriti. Videlo se mu je, da ga notranja sila, notranji boj priganja govoriti s tem večjo ognjevitostjo, čim bolj so ga tlačili ugo-

vori župnikovi. A tu mu pride druga misel.

»»Gospod Luka!«« začne zopet — a mirneje — Šoba, »»ali ne veste, da nimajo drugi župniki zaupanja do vas, ker ste bili na Nemškem? Sovražijo vas in gotovo vas pokopljejo preje ali sleje. S poti vas bodo spravili, in dobrepoljski župnik bode solze točil za svojo župnijo. Le mi vas rešimo, le ako se vi odtrgate od patrijarha oglejskega in od Rima, potem ste sam svoj gospod, in kar imate sedaj za užitek, to bode potem prav vaše.««

Vrbec podpre glavo z obema rokama. Besede so ga zadele globoko. A kmalu dvigne glavo, upre oči v predikanta ter reče zamolklo: »A kaj porekó župljani moji, kaj bodo storili?«

»»To vprašate? He, mladi ste, mladi. Kaj ljudje! Ljudi potegnemo za seboj. Kaj se brigate za to! Ljudje so za to, da slušajo. Slepí so, ž njimi storimo, kar hočemo. Z grajščaki se zvežemo, pa morajo storiti ljudje, kar hočemo. Pa to bode moja skrb, gospod Luka. Le proč s staro vero! Novo sprejmite, katera se bode kmalu razširila po vsem svetu!««

»Misliš?«

»»Da, o tem sem trdno prepričan!««

»Ne morem verjeti. Kaj pa, če je katoliška prava?«

»»Naj bi tudi bila, pa naša je boljša, je popravljena, očiščena. Ljudje bodo srečnejši v tej veri.««

»To pa ni res. Ne vem, kako bi —«

»»Vedite, ali ne vedite««, kriči Šoba zopet ves nevoljen. »»To pa vem, da najlepše luteranke na Kranjskem, Marjete Vodopivčeve, ne dobite, ako se ne izpreobrnete!««

Šoba vstane in se hoče posloviti.

»Nikar tako ne hiti, ljubi moj Pankracij, pa povej še kaj o Marjeti, ali je

zdrava, ali je sprejela novo vero?« — Luka je govoril te besede mehkejše, proseče. Predikant je bil zadel ob pravo struno.

»»Da, zdrava je in jako zadovoljna, da se je poluteranila. Kaj naj ji poročim? Le urno, gospod Luka, meni se mudi, moram na delo!««

»Reci, da jo pozdravljam.«

»»Drugega nič? Kaj pa, ako me povpraša po vaši veri? Kaj naj ji odgovorim?««

Župnik je bil sedaj v kleščah.

»Reci jej, da . . . da . . .«

»»Kaj je ,da‘?««

»Da sem sprejel novo vero!«

»»Vrlo, vrlo, gospod Luka! Bog vas živi! Sedaj pa z Bogom!««

»Srečno, Pankracij!«

Šoba se zunaj sladko nasmeje, češ: »Zopet luteranec! Iz prepričanja ali ne, nič ne dene. Sedaj je naš. Vendar, vrag je to! Jaz ga nisem mogel, dokler nisem poklical ženske na pomoč. Ha, ha!««

Šoba se je vrnil z veselim poročilom k Juriju Kobili.

Po odhodu predikantovem je Luka Vrbec počasnim korakom meril sobo in je včasih glasno sam s seboj govoril.

Bil je tedaj v najboljših letih, srednje velikosti, lepe postave. Poznalo se mu je, da rad uživa prijetnosti življenja. Luka je bil meščanske krvi, Ljubljčan. Oče je s pridnostjo in kupčijo obogatel ter se s tem povspel med prve rodbine ljubljanske. Njegova beseda je bila povsodi veljavna in tehtna. Imel je dva sina, Blaža in Luko. Starejši Blaž je imel prevzeti po očetovi smrti gospodarstvo, Luka si pa izvoliti kak drug stan. Mati bi bila kaj rada videla njega duhovnika, kar pa Luke ni veselilo.

V veliko žalost materi se Luka odpravi na visoke šole na Nemško. Tam je bival dve leti. Tu mu pa umrje oče

in zaradi materinega ukaza se vrne Luka iz Nemčije v domovino.

Pa morebiti bi bil Luka Vrbec krenil pozneje na boljšo pot, da se ni nesrečno novoverstvo z Nemškega razširilo tudi k nam. Prišle so verske knjige, prišli razni spisi z zapeljivimi nauki, prišli tudi predikanti, ki so se ga lotili tako, da je začel polagoma omahovati.

In še nekaj je imelo do našega junaka veliko moč. Nova vera je zaničevala devištvo. Luter sam, popreje menih in mašnik, je vzel ženo. V take mreže so ulovili tudi Luko. Obiskal je večkrat

svojega brata Blaža v Ljubljani, ki se je bil poluteranil po materini smrti. Tega je seznanil z Marjeto Vodopivčevo, hčerjo imovitega ljubljanskega meščana. Kmalu je nesrečni mož le prerad mislil na Marjeto. Ko se je poluteranila ona, bil je to zanj nov nagib, da se oklene nove vere.

Tako je s človekom! Le prerad postavi svoje slepo srce za svojega vodnika, pamet pa dene pod klop. Srce pa vihra s perotmi svojih strastij dalje in dalje, ne meneč se za nevarnost in pregreho.

(Dalje.)

Na grobéh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj.*)

(Dalje.)

Pa zakaj hočete tako brzo od tod?«
vprašam ga.

»Ali ni bolje, da se opečeni ogiblje ognja, kakor pa da se dá še bolj opeči?« odgovori Lazinski in se žalostno nasmehne.

»Ali se ne bodete nikdar ženili?« vprašujem dalje.

»Bodem — ali ne bodem, kakor bode pač prišlo.«

»Ali bi si želeli Lucijo?«

»Kako morete vprašati, gospod Udo-
vič! Saj prav zaradi nje moram nemu-
doma od tod.«

»Zakaj neki?« silim dalje.

»Ker Lucija moja biti ne more!«
reče Lazinski ter povesi glavo.

»Pa zakaj ne more biti?«

»Jaz sem revež, ubog častnik, brez
imetja!«

V srce se mi je smilil blagi mož.
Torej, ker ni upal, da se mu izpolni

želja, hotel je zatreti to željo z železno
voljo, hotel ostaviti grad in kar mu je
bilo najljubše. Da, to je bil mož! Dotlej
sem ga ljubil, a sedaj sem ga obču-
doval. O da bi bilo mnogo takih mož!

»Ako vas Lucija želi — vaša je.
Imetja imam jaz dosti«, odgovorim str-
mečemu možu, »govorila bodeva ž njo.«

Da Lazinski ni odšel, to je umevno.
— Lucija je bila vsled tega srečna,
dasi sama ni vedela, zakaj. O to ne-
dolžno bitje! Bili so zopet krasni dnevi
na Selcu! V družbi ljubečih mladih za-
ročencev sem se pomladil sam, gledajoč
njuno srečo — zatopil sem se v pre-
teklost in spominjal se svojih mladih
let, svoje nezabljene rajne Dore. Ali ta
spomin mi ni kalil veselja, saj sem imel
hčerko Lucijo, pravo njeno podobo, in
dobil sem blagega sina, Lazinskega.

Čez pol leta je imela biti poroka. Na
skrivnem naročim iz Italije slovečega

slikarja; ta naslika Lucijo, in ona sama podari podobo Kazimiru za god. Tukaj je, glejte jo!»

Starec obmolkne, svetle solze mu tekó po velem licu, spomin na nekdanjo srečo ga je premagal.

»Le eden je bil med nami«, nadaljuje Demetrij za nekoliko časa, »le eden, ki se naše sreče ni veselil — Batnaski, Kazimirov tovariš. Oh, da bi ta nesrečnež ne bil nikdar prestopil mojega praga! Koliko solz bi se ne bilo prelilo, koliko žalosti, tuge, bolesi ne prestalo! Batnaski je uničil Lazinskega, uničil Lucijo, uničil mene — toda ne, mene ne. Oh, da bi me bil! Jaz sem bil huje udarjen; preživeti sem ja moral, gledati in sam čutiti vso boleost, ki more nad človeka pasti, in to do sivih let.

Batnaski se je začel Luciji dobrikati, jo zalezovati. Prijazna, kakor z vsakim, bila je tudi ž njim, ali več ji srce ni pustilo. To ga peče, tem bolj, ko vidi, da sem jo obljubil Lazinskemu. Čmeren čepi celi dan v svoji sobi, ali hodi na lov; za nikogar nima več prijazne besede. Jel sem se bati tega čudnega človeka — tresel sem se za Lucijo in Lazinskega. Ugibal sem to in ono, kako bi se znebil mračnjaka — pa saj bodeta za nekaj dnij odšla, mislil sem, in ostalo je pri starem.

Kazimir se je napravljal na pot. Sklenili smo, da privede s seboj svojo mater, in potem bode nemudoma poroka. Vojaško službo bode odložil, saj je imela Lucija dovolj imetja, in živeli bodedo skupaj na Selcu srečno in mirno.

Pa tako se ni zgodilo. Tri dni pred odhodom gre Kazimir z Batnaskim na lov, a nazaj se ne vrne nobeden od njiju. Čakamo do poldne, do večera, solnce zaide in stori se noč, pa Kazimira ni. Prijatelj, ono noč so mi osiveli lasje, ono noč sem izkusil vse peklenke

muke. Kakor preplašena srna, katera je izgubila mladiča, letala je nesrečna Lucija po gradu sem ter tje, jokala in prosila, naj idemo iskat Kazimira. Tolažil sem nesrečnico, ali kaj je taka tolažba, saj sem je ubožec sam potreboval! Pred mojimi očmi je bil Batnaski. Strašna slutnja se vzbudi v meni. Skličem vse hlapce skupaj, vzamemo pse in nekaj bakelj seboj. Brž se napotimo v hrib, kamor sta bila odšla davi ona dva na lov. Ko dospemo na vrh hriba, priplava ravno krvavo-rudeči mesec na obzorje in strašno, žalostno razsvitlja prizorišče. Čudno me je zgrabilo tu pri srcu, omahoval sem, — moral sem sesti. Ha — kaj je to? Ni-li zalajal pes — in sedaj zopet? Urno skočim na noge, hipoma smo na mestu, odkoder smo čuli psa. Torej vendar, kar sem slutil? Na tleh v nizki travi je ležal Lazinski, bled, trd in mrzel, v roki še golo, svetlo sabljo. »To je Batnasknega delo«, vzdihnem in se zgrudim na mrtveca. V tistem trenutku prisežem, da se bodem strašno maščeval zaradi Kazimira. In kakor bi niti mesec ne mogel gledati moje bolesi, skrije se za oblakom, in tema pokrije zemljo.

Da, tema pokrije zemljo, tema moje srce, tema moj grad, mojo Lucijo. Nisem mogel gledati njene žalosti, trgalo mi je srce, zaprl sem se v svojo sobo, jokal sem in preklinjal svet, ki rodi toliko jada.

Čez dva dni ga zakopljemo. Torej zopet sem sam z Lucijo! Z Lucijo? Ha, ha, kako dolgo pač? Prestrašim se, ko jo ugledam. Ta da je moja Lucija? Bleda, upadla, oči udrte — oh, Lucija, izgubil bom torej tudi tebe? Že je bil smrtni angelj položil na glavo mrtvaški venec. Ne upam se do njenega ležišča, ustrašim se njenega pogleda; oči so ji usahnile; ni točila ne solz, niti ni jadi-

kovala, ali — ali ginila je, kakor pomladanski sneg. Prijatelj, kar sem takrat trpel, ne dá se popisati. Videl sem jo trpečo, pa ne pomagati moči, ne tolažilne besede za njo imeti — videl jo padajočo v grob, pa ne moči stegniti roke in jo rešiti pogubnega prepada! Ni se še pomladil mesec, in položili smo jo poleg Kazimira v črno zemljo.

Življenje ni imelo zame odslej nikake vrednosti več. Sam sem bil, na širnem svetu sam. In rad sem bil sam, črtil sem vsako človeško bitje. Dal sem iz hiše vso služinčad, zaprl sem dvor in bival tukaj v stolpu. Po cele dneve in cele noči sem prebil tu pri oknu in zrl doli na kraj mirú, na mile mi grobove. Edino veselje mi je bila misel na maščevanje. Batnaski je bil izginil; šel sem ga iskat. Prehodil sem velik del Evrope, zlasti poljske dežele sem prebrodil, a nisem ga našel; zapravil sem vse svoje imetje — le da bi bil ohladil svoj goreči srd nad sovražnikom: zaman! Utrujen, brez življenja, brez tolažila, ki

sem je upal najti v maščevanju, vrnil sem se v domovino. Grad in posestvo sem prodal, le ta stolp sem si obdržal. Z nikomer nisem občeval, nikdar nisem stopil iz svoje samote, vi, vi ste prvi, komur sem potožil žalostno svojo osodo. Glejte, čutim se ložjega. Čez dolgih štirideset let mi je današnji dan prvi jasnejši, zakaj našel se je človek, kateremu sem mogel potožiti svojo boleost.«

Starca je bilo utrudilo dolgo govorjenje. Nasloni si sivo glavo na dlan ter se zamisli. Smilil se mi je; koliko gorjá je moral okusiti mož, da mu je vzelo vero v Boga, vero v neumrljivost duše!

Demetrij se kmalu zgane; žalostno privzdigne glavo ter pravi:

»Sedaj sodite, prijatelj; ali morem še verovati v pravičnega Boga? Kje je bil takrat, da ni stegnil svoje roke in uničil razruševalca moje sreče? Batnaski mi je vzel najljubše, kar sem imel, ogrenil mi je življenje, in vendar živi morda srečno in zadovoljno. Je-li to pravičnost?«

(Dalje.)

Podobice.

V. Dvoje voznikov.

Rad potujem. Na potovanju me sreča toliko novostij, pozdravlja me toliko naravne lepote in bujnosti! S kraji se menjajo tudi lica, razno-terost in izpremembra me srečujeta pri vsakem koraku, slika se vrsti za sliko in podaje domišljiji novih predmetov, srcu novih sladkostij. In ko se potem spominjam takega potovanja, tedaj mi je skoro še slaje. Vnovič preletim v duhu vse one kraje, srečam iste osebe, vidim isto lepo prirodo: vse, vse se

obudi v meni, prav tako, kakor je bilo. In ne kesam se potem, da sem potoval.

A.

Dospel sem v znano središče neke slovenske pokrajine. Bil je tržni dan. Od vseh stranij so prihajali in se vozili ljudje v mesto, eni, da kaj prodajo, drugi, da kupijo.

Pohajal sem med ljudmi, ogledoval njih obleko, opazal njih gibanje in poslušal gredoč njih pogovore.

»Janko!« — pokliče me nekdo. Ozrem se in zagledam ne daleč od sebe svo-

jega nekdanjega sošolca. Par let ga nisem videl, premenil se je pač nekoliko, vendar spoznal sem ga precej.

»»Zdrav!«« sežem mu krepko v roko. »»Ti tukaj? Odkod pa, ali od doma?««

»Imel sem priliko, pa sem se pripeljal malo v mesto; kaj pa naj delam cele počitnice doma? To bode saj mala prememba!«

»»Tako-le bi šel na okoli, kakor jaz; jaz ne strpim nikoli dolgo doma.««

»Kam pa zopet misliš?«

»»Baš doli v vašo lepo dolinico; prav, da sva se dobila.««

»Pa ne potuješ zopet po apostolsko?«

»»Kakor vedno. Palico v roke, pa hajdi čez gore in dole!««

»Ti si res čuden svat. Toda danes se popelješ z menoj. Voz sicer ni moj, ali mesto ti le lahko priskrbim. Gospodar, s katerim sem se pripeljal, ostal bode nekoliko dnij v mestu, a mesto njega bode vozil neki trgovčič iz naše vasi. In trije se lahko peljemo. Hočeš?«

»»Zakaj ne? Vroče je, kakor v peči, a prahú je toliko, da ga jedva pregaziš, zato se ne branim.««

Odideva dalje po mestu, pogovarjava se o dogodkih, odkar se nisva videla.

Popoldne okoli tretje ure me dovede prijatelj v gostilno, v kateri je čakal voz. Stopiva v sobo. Tu je bilo vse glasno in gosti oblaki tobačnega dima so se valili po vzduhu. Tu sta bila tudi gospodar voza in pa oni trgovčič, kateri bode naju vozil. Gospodar, vljuden, vesel mož, mi je bil prav po všeči. Ali ne tako njegov tovariš-trgovec. Bakrenorudeče lice, nekaj ščetinastih brk pod nosom — kazalo mi je strastnega človeka; divje oči so mi pravile, da je mož nad potrebo pil. Ko je čul, da sem bil med Hrvati, pobahal se je precej, da ume tudi on hrvatski in počel je neka

klatiti v hrvaščini. Da pa še sijajneje pokaže svoje znanje, počel je peti v visokem, hripavem glasu:

Liepa naša domovina,
Oj junačko zemljo mila itd.

in pel je, kolikor so mu sile dopuščale. Debele žile na vratu in po čelu so se mu napele še bolj, oči so mu izstopile, usta široko odprla: bil je strašan ta človek v tem trenutku.

Naposled sedemo vendar na voz. Bil je širok, lepo pobarvan voz z blazinicami, tako da smo trije lahko zadej sedeli, a vprežena je bila iskra, mlada kobila. Prijazni gospodar nam podá še enkrat roko, potem brzo oddrdramo — jaz v sredi, prijatelj na desni, a trgovec na levi — po prašni, veliki cesti.

Bil je zgovoren ta voznik, kako tudi ne? Saj mu je sladki dolenjec ugrel glavo še bolj, nego li je bilo potreba. Pripovedoval je kričaje, kako je navdušen Slovan, kako pozna dobro svoj narod, tolkel je včasih zopet kaj hrvatski, obžaloval, da imajo ljudje tako malo narodne zavesti in poudarjal svojo ljubezen do domovine. Završil je pa svoj govor vselej tako, da je začel, napenši vse svoje sile, v dosti visokem glasu:

Liepa naša domovina,
Oj junačko zemljo mila itd.

Moram priznati, da mi ni bil nič malo povšeči ta posiljeni pevec, ker je bilo po polju mnogo ljudij; tudi ko smo se vozili skozi vás, ni prenehal, ljudje pa so na nas zijali. Lahko si mislite, da ni bilo to petje nič bolj po volji mojemu prijatelju, zato sva se trudila oba, da umiriva navdušenega pevca. Ali vse najine prošnje, ves najin trud je bil bob v steno. Naposled mu začneva glas hvalliti in ga prositi, naj se varuje, da si ga ne pokvari: vendar zaman! Silila sva ga, da kaj pripoveduje, češ, tako bode pozabil peti, niti to ni pomagalo. Pri-

povedoval, klatil je nekoliko časa razne stvari, ali skoro se je izgubil zopet v »liepu našu domovinu«.

»Ne veste, kakšen prijatelj petju sem jaz!« začne enkrat, ko je pesem odpel; »to vama povem, da bi imeli najboljši pevski zbor v naši vasi, ako bi bili vsi taki, kakor sem jaz. To vama povem!«

Kaj sva hotela, pritrdila sva mu.

»Da, ali pri nas vse dremlje, vse spi«, nadaljuje glasno, »pri nas ni navdušenja. Jaz bi sam dal dvajset — petdeset — sto goldinarjev, povem vama — sto goldinarjev na leto, pa bi osnovali čitalnico — pevsko društvo, in to bi se pelo! Ali ni nobenega takega pri nas, sami zaspanci! Zato pa jaz sam pojem in vse znam peti: slovenske, nemške, hrvatske — —

Liepa naša domovina,

Oj junačko zemljo mila itd.

in zopet sva ga morala poslušati.

Pa to bi še bilo: a najin voznik je bil čim dalje bolj razvnet. Drdrali smo, kakor blisek po prašni cesti, a kakor se je gibal voznik sedaj na eno, sedaj na drugo stran voza, tako je potegoval nehoté tudi vajeti sem in tje, in kobila je vsled tega vedno merila širokost ceste. Sedaj smo bili na eni strani široke ceste, sedaj na drugi; ne redko smo odleteli tudi preko kupa kamenja. Tako se nisem še vozil, pravim vam; prava sreča, da je bila cesta lepa in široka, a kobila pametna. Prijatelj poprosi voznika, da bi mu prepustil za nekoliko časa vajeti:

»Nu, pustite, pustite meni malo, da jaz nekoliko vozim, mene to tako veseli!« dé vozniku. Ali ta takoj razume, kam meri prijatelj, zato odvrne malo razžaljen:

»»Kaj ménite, da nisem nikdar vozil? Ehè, kolikokrat in pa s kakimi konji! In pa, ko sem bil pri vojakihi! Tako ne zna nihče voziti, kakor znam jaz, in

ne zna!«« In udari nekolikokrat po kobili, še hitreje zdrčimo — pač ne brez nevarnosti.

Mine zopet nekoliko četrtnink. S prijateljem sva slušala nekolikokrat: »Liepa naša domovina«, a bila je nama več ko odveč. Zato začnem vnovič pogovor z voznikom, češ, morda ga tako vendar le potolažim, da bode mirnejši.

»Prijatelj mi je pripovedoval, da imate lepo trgovino v vasi.«

»»Imam jo, imam; ni take kmalu. Pri meni dobite vse, kakor v mestu — kakor v mestu. Nu, pa bodeite sami videli! Ehè, trgovina, trgovina, da je ni blizu take!««

»Dakako mora človek znati. Trgovec mora biti vešč gospodar, imeti mora dobro blago in pa prijazen mora biti z ljudmi.«

»»Takó je!«« zadere se voznik. »»Prijazen mora biti z ljudmi. In jaz sem tak. Kar hočete, to sem vam jaz. Če pride Slovenec k meni, jaz sem Slovenec; če pride Nemec, jaz sem Nemec; če Francoz, jaz sem Francoz; če Hrvat, jaz sem Hrvat; če Madžar — jaz sem Madžar. Što češ?«« — stegne roke in udari po kobili. »»Tako je, jaz sem Slavjan!««

Pogledal sem prijatelja, češ, takih le Slovanov nam je treba, pa bode za leto in dan svet naš! Kramarska duša! Kako je popreje govoril o domovini! In ponovil je še enkrat iste besede ter končal jih z običajno pesmijo.

Vozili smo se že precej časa. Cesta se je vila sredi lepih bukovih gozdov; popreje ravna — se je vspenjala sedaj v hrib, sedaj se je zopet spuščala v dolino. Baš smo lezli zopet v hrib, klanec je bil dosti strm, a kobila je stopala počasneje. Vsem je prijala svežost in hladina, katera je puhtela iz zelenega bukovja, še celó trgovčič se

je malo umiril. Molčali smo. Zamislil sem se nekam in bilo mi je tako milo v duši, zabil sem, da sem v društvu vinjenega, neslanega človeka. Ko pa povzdignem oči, zapazim pred vozom — kakor da so iz zemlje izrasli — troje ali čvetero cigančet. Črnikasta, zagorela lica, gosti kodri, žive oči — zanimive podobe! Bilo je mlado dekletce s trojico malih cigančkov. Raztrgane srajčice pokrivalo so jim le na pol drobne ude, pokleknilo so ob cesti, vzdignili suhe, zagorele rokce in kričali:

»Dajte, gospodine, krajcárak, dajte krajcárak! Srečico vam pevala i tancala!«

Bil sem nekako ganen, vzbudivši se sredi gozdnega miru iz svojih mislij; posegel sem v žep, a nisem imel drobiža. Hotel sem poprositi prijatelja, da mi posodi nekoliko novčičev; kar ustavi najin voznik kobilu.

»Čakajte, jaz vam dam!« zakriči z osornim glasom. Dvigne se — omahovaje sem in tje, vzame mošnjiček in začne nekaj preštovati. Pogledam ga zadovoljno, češ, saj vendar ni tako napačen ta voznik, morda je preje vino iz njega govorilo; odpuščam mu vse ono, kar je čenčal popreje. Cigančetom se še bolj zasvetijo oči, raztegnejo se jim usta in jamejo skakati, stegovaje svoje suhe, gole rokce, veselo okrog voza:

»Meni krajcárak, meni krajcárak, gospodine! Srečico vam pevala i tancala!«

»Čakajte, koliko vas je? Eden, dva, tri . . .« in zopet začne: »eden, dva . . .« ter bliskoma mahne, kolikor more, večkrat z dolgim bičem po na pol golih udih one revne, drobne ciganske dečice, požene kobilu in zdrdramo v hrib. Ubogi cigančki so se valjali od bolečine po prašni cesti in glasno kričali. Kaj ne bi, saj je tako čvrsto mahal, da se mu je kožnati bič kar opletal okoli onih suhih, golih udov.

Dolgo nisem pojmlil, kaj se je zgodilo. A ko sem se prav zavedel, bili smo že na vrhu klanca, kjer je prav poleg ceste, pod ogromno, staro bukvijo posedala okrog ognja ciganska družba. Kar belo so gledali ti svobodni sinovi svobodne prirode; drug je bil strašnejši od drugega. Povem vam pa, da bi se bil takrat, dasi sem hladne krvi, zagnal v ono zver v človeški podobi — v voznika —, če sem tudi znal, da je trikrat jačji od mene, da se nisem zbal onih črnih ciganov, kateri so kakor strahovi zrli na nas iz temnega bukovja. Bili smo sami sredi velikega gozda in cigan ne pozna šale, tudi on ljubi svojo deco. Bog vedi, kaj bi bili z nami naredili, da so videli prejšnji dogodek.

Drdrali smo dalje. Molčal sem, prijatelj tudi, le voznik je nadaljeval svoje govore in svoje petje. Pustila sva ga s prijateljem.

Približali smo se že kraju, kamor smo bili namenjeni. Cesta se je dosti naglo spuščala v dolino. Bili smo že skoro na podnožju klanca, voznik udari kobilu, ta poskoči, voz prileti na jarek, kakoršnih je mnogo na veliki cesti, in naglo odskoči, a najin voznik, kateri je vedno omahoval in se zibal sem ter tje, odleti z voza in pade čvrsto na prašno cesto. Prijatelj zagrabi srečno vajeti, kobilu ustaviva in počakava voznika. Doide naju ves prašen in zamazan, pobil se ni sicer nevarno, vendar telebnil pošteno.

Ne bi bil odkritosrčen, ko bi dejal, da mu nisem privoščil tedaj onega padca.

Dospeli smo »post tot discrima rerum« naposled vendar v vás. Lahko rečem, da še nisem skočil nikoli tako veselo z voza, kakor takrat. Onega voznika pa ne zabim nikdar. Človek brez srca!

—è.

Tinček iz Bosne.

(Šaljiv obraz. — Spisal A. Sušnik.)

(Dalje.)

Tinček, jenjaj no! Ne vrtaj nam glave in pameti«, smejó se z nova poslušalci.

»Ne verjamete-li? Pa pojdite tje! Možno, da še živi. Ta Turek, kakor sem preje omenil, imel je zalo hčer in ji veleval nositi, kakor to zahteva turška vera, na obličju lep zavoj. In kaj se pripeti? Korakali smo vsak dan mimo njegove hiše, hči je pa stala pri oknu ter gledala na nas.«

»»Kako je pa bilo to mogoče, če je imela zavoj?«« ogласi se krčmarica za kuhinjskimi durmi.

»Ne motite ga!« opominja Blažón.

»Gledala je torej na nas«, nadaljuje Tinček, »In zakaj? I nu! kakor vse druge ženske, bila je tudi ta radovedna. In za vojaki že tako vsakdo rad gleda. A ta Turkinja — kaj mislite? vsak dan, kadar smo korakali mimo, imela je drug zavoj. To se je zdelo vsem čudno. Veste li, kaj je bilo? Vidite: imela je tako ognjevite oči, ž njimi je prežgala vsak dan skozi zavoj dve luknjici, in zbok tega ji je moral njen očka, Turek, prirediti vsak dan nov zavoj.«

»»Veš kaj, Tinče, ta je pa že malo predebela!««

»Vi se čudite? Čemu neki? Take ženske so tudi v Netaliji. Da bi videli! Sam ogenj!« prične zopet stari Blažón. »Nekoč tudi mene pošlje pokojni Radecky — Bog mu daj svet raj, saj si ga je tudi zaslužil — pošlje me tedaj stražit smodnik; bilo je blizu Verone. Stojim torej na straži, hodim okoli in pazim na vse. Kar blizu mene nekaj zašumi, Bog vedi, kje se je vzela neka Italjanka. Ta me vpraša: »Priatelj, ali

vam ni tu na straži dolg čas?« — Povem vam, da na straži mora biti vojak kot meklen v vodi in tri ključavnice na ustih. Toda težko je molčati, če se prikaže tak-le izkušnjavec ter govori medeno: »Vojaček, ali se vam kaj toži po domu?« — Vprašam jo: »»Tujka, ali se ti mar smilim?«« — »Nu, nekoliko pač«, odgovori ta božja ženska stvar ter me pogleda, da mi je kar tesno prihajalo. — »Kaj pa imate v tem-le zidovju?« vpraša me zopet izkušnjavec. Odgovorim ji: »»Dekle, ondi imamo pamet!«« — »Jojmine, kar živim nisem še videla pameti«, odreže se na to mlada Lahinja. — Nu, mislim si, prav govoriš! Saj si stoprav šestnajst let stara, odkodi bi tudi dobila pamet? Na to pristopi k meni in pravi: »Gospod vojak, ali bi mogla videti to pamet?« — »»Zakaj pa ne, radovednica?«« Odprem oknice, ona hitro pogleda noter, okno zažvenketá, obroči na smodnikovih zabojčkih popokajo: — bum! — in skladišče sfrči v zrak. Ta vražja Italjanka je s svojimi očmi vnela smodnik in —«

»»— vas gostobesedneže zanesla celó sem k nam!«« vsklikne krčmarica in pretí Blažónu z metlo.

»Da, pa še kako sem letel! Priletim do naše vasi, in kaj vidim? Vsa dekleta stojé na vasi in gledajo, prva med njimi pa krčmarica naša, češ, da bi katero izbral. A jaz sem si izbral poslednjo, zato, ker nisem maral — —«

Krčmarica zaloputne ĉuri in zbeži v kuhinjo, gostje se pa smejó, da se trese krčma.

»No, torej ste videli«, pravi Tinče, »strije Blažón me ne pusti lagati. Toda

to še vse nič ni. To-le pipico sem prinesel iz Bosne; pušil je nekdaž iz nje prej omenjeni debeli Turek.«

»»E, kaj še? Pokaži jo, Tinče!««

Tinčkovo pipo so podajali sedaj iz roke v roko. Bila je rudeča ko kuhani krški raki, pokrovček je bil pa kakor turški minaret.

»Vedite torej, da tako pipo tam doli nazivljejo po turško čibuk, in po naše se tudi tako imenuje.«

»»Kaj? Turški govor je soroden z našim?««

»Skoro bi rekel, da je prav tak, le nekoliko je drugačen. Če se pa učite tega jezika, pomenite se lahko z vsakim Turkom. Toda povem naj vam raje o tej pipi. Imel jo je, kakor jo vidite, oni debeli Turek, oče omenjene zale hčere. Hči mi je bila vseč, a pipa tudi. Sam pri sebi dëm: Tinče, te mlade turške gospice ti ne dobiš nikoli, in kaj bi tudi počel ž njo? Mlado to Turkinjo izbij si iz glave, a glej, da dobiš to-le pipo s kako zvijačo. Toda kako? Bil sem v zadregi. In kaj vam storim? Nekega dne grem mimo Turkove hiše. Pri oknu ugledam Turka in hčer njegovo. Oče pa puši iz te pipe. Šine mi v glavo misel: Tinče, pomeži in odstreli mu pipo iz zob. Hm, ménim, to bi že šlo, saj znam dobro streljati. Toda, plentej, ko bi vendar ne meril dobro in zadel mesto pipe — dekle? Škoda bi bilo končati jo tako nekrščansko. Stopim torej pod okno ko sveča, po vojaško pozdravim ter pravim: »Dober dan, gospod Turek, in vam, gospica turška! Pazite, da vam pipa ne pade iz ust!« Turek se nasmeje, odpre usta in izpregovori: »»E, kaj še!«« in smuk! pipa mu pade iz ust, prileti meni naravnost v roko, — jaz pa ž njo hitro med zobe, puhnem parkrat ter grem svojo pot.«

»»Kaj pa Turek?««

»E, Turek! Ako ni umrl, tedaj je še dandanašnji Turek, in če ni imel doma druge pipe, kupil si je novo.«

»»Ali te ni tožil?««

»Čemu neki? Saj mu je nisem ukradel, pustil mi jo je sam. In na vojski — to je vse drugače! Turek je bil vesel, da je imel zopet novo pipo.«

»Da, da, tako je v vojskinem času«, potrjuje Blažón šegavo, »vidi se, da ima Tinče pamet na pravem koncu. Prijatelji! človek se pri vojaki marsičesa nauči in izkusi. Nekoč se peljem s polkovnikom v lepo zlikani kočiji, to je: on je sedel v nji, jaz pa na kozlu zraven kočijaža. Ta kočijaž je bil Italijan in znal vsakovrstne čudne stvari. Peljemo se tedaj in pripeljemo na neki most, pod mostom je tekla voda, kakor morje in v nji so plavale ribe, velike kot polena. Polkovnik potegne žepno uro iz žepa ter pogleda, koliko je ura. Kočijaž zavihiti bič, bič se vplete okrog urice, potegne jo polkovniku iz roke, in smuk! ura je pod mostom v vodi, globoki sto sežnjev. — »Kaj si naredil, butelj?« zareži polkovnik in dé kočijažu, da ga bode odrl na meh. »»Čemu neki toliko jadikovanja?«« — pravi kočijaž: »»Uro bomo že dobili nazaj.«« — Vedela sva, jaz in gospod polkovnik, da je kočijaž zvit kot ovnov rog, in da se ni bati za uro, ter se peljeva dalje. Pripeljeva se do krčme, greva noter, vsedevala se za mizo, in krčmar naju vpraša, kaj želi gospôda jesti. Bilo je ravno v petek, in ker je bil gospod polkovnik — kar je dandanes redka prikazen — dober kristijan, naroči krape. Krčmar prinese krape, polkovnik vzame enega v roko — in kaj mislite, ljudje božji, da je bilo v njem?«

»»Žepna ura, ura««, vskliknejo vsi h krati.

»Od kodi pa? Zmečkano grozdjiče je bilo in nič drugega.«

»Boter Blažón, to ste jo pogodili, hahaha!« krohočejo se vsi okoli mize, trčijo in napijejo ž njim ter se še razgovarjajo do polnoči.

Ne tako naš Tinče.

Ko je ura odbila devet, plača in vstane.

»Oho, Tinče, kam pa?«

»Domov moram. Vsi veste, da imam doma staro mater, in kaj bi tudi rekli ljudje! Jedva sem prišel iz Bosne domov, pa že posedam po krčmah! Jutri je tudi še dan.«

Po Tinčetovem odhodu so se gostje precěj še bavili ž njim, toda nihče ni mogel o njem reči slabe besede. Vsi so bili enega mnenja, da je Tinče sicer norčav, a pošten in redovit mladenič,

in da tista, ki ga bode dobila, lahko zmoli vsak dan Očenaš iz hvaležnosti.

Nekatere so sicer od strani pogledovale za Tinčetom, toda on se je delal, kot bi ničesar ne videl in ne slišal in kot bi imel kamneno srce. Skrbno je upravljal svoje malo gospodarstvo, včasih se je malo pošalil s poštenimi besedami, a to je bilo vse.

Ko mu prigovarjajo: »Tinče, oženi se in ne živi, kakor puščavnik!« smejal se je ljudem v obraz, rekoč: »Vi lahko rečete: Oženi se! Kaj pa jaz? Oče so vzeli mater, koga naj pa vzamem jaz?«

In v istini se ni hotel hitro ženiti, toda oženil se je vendar. (Dalje.)

Za idealom.

(Slika iz naroda. — Spisal **Slavoljub Dobrávec.**)

Sam s seboj je človek v zadregi, ko si voli bodoči svoj stan. Res, odločilen trenotek je to vsakemu, kdor ni že preje mnogo ugibal o tem, ali pa, če mu niso drugi določili bodočnosti. Čim širje obzorje ima človek, tem večjo neprimliko čuti. Toda skoro vsakdo misli že prej — in slabič bi bil, če bi ne mislil — o svojem bodočem stanju, primernem ali neprimernem. Žigonkin Lovre, naš junak, ni mnogo mislil, kako bode, ali bi imelo biti kaj ž njim, ko doraste. V primeroma kratkem času, ko ga je mati opozorila, da se mu bode treba »zares« česa lotiti, bil je Lovre gotov, da, z vso strastjo svoje mladostne domišljije se je oklenil svojega »izvoljenega« stanú. Zapustil je gospodarjeve kravice, mehko posteljo poleg njih v listju, ostavil je svoje priljubljene po-

dobice in oltarčke pri materi na domu ter šel za klicem svojega novega stanú. Pa kje in kako je to bilo?

Že Prešérnu so bile znane »rovtarske Atene«. Kje so te, iskali bi zaman, ker niti »Rovt« ni baš lahko najti. Stvar je pa taka-le: Ves svet od gorskega severnega hrbta nad Vipavo tje gori preko Idrije in Žirov, menda tudi še dalje — nekateri trdé, da celó do Sore — ves ta svet označujejo brezozirni nedomačini z Rovtarjem neljubo besedo »Rovte«. Bog vedi, zakaj jim ta beseda ni prav povšeči. Dozdeva se jim ta pridevek nekam poniževalen in zaničevalen. Skoro tako se ga izogibljejo, kakor nedorasli mladeniči in na pol dorasle deklice imena »otrok«. Ako vpraša radovedni ali hudomušni potnik že na Colu (Pod Velbom) ali Pod Krajem, kje so Rovte, odgovoré

mu, da tam gori na vrhu črnovrške gore pri »Cencu« ali pa »na Lomiču«. Potnik pripiha z gorečim licem in sopihajoč, kot bi nosil meh moke, do Cenca; a tam ga zavrnejo, da se začenjajo Rovte nekje tam pri Godoviču ali pri Hotederšici. Ko pride tje, rekó mu, da so Rovte le pri sv. Mihelu. In morda kdo misli, da so zadovoljni, če jim tukaj kdo reče »Rovtarji«? Nikakor! Oni trdé, da so od sv. Mihela. Ime »Rovte« bi radi odrinili še kam naprej; a vsaka vás

ima že svoje nazivalo, in tako so uboge Rovte tudi pravim svojim gospodarjem le nadlega, tujcem dovtip.

Med Pod-Velbom in Črnim Vrhom je lepa, dasi strma cesta, o kateri trdi takoj na Colu deska — našemu kmetovalcu in davkoplačevalcu v tiho jezo —, da je to skladna cesta na Idrijo. Prej, ko dospemo k Cencu, krenimo s ceste po dobrem kolovozu preko takozvane Strmce na desno v hribe! Od tod se nam odpira najkrasnejši pogled na

Kupčevalci tirajo tropo sužnikov.

jadransko morje. Kakor bajno zlato polje se blišči o solnčnem zahodu. Okoli nas pa pokriva v malih presledkih le gozd širno gričevje. Ljudje bivajo le na samotah. Marsikateri gospodar ima debelo uro do najbližjega soseda, tako redko so sejane hiše. Tudi imena so posestnikom izbirali le po tem, kar je bilo bližje: tu pravijo »pri medvedu«, tam »pri volku«, onega dražijo celó z »risom« ali »zajcem«, torej večinoma sama zverina. V zimskem času ne vidi soseda po več tednov. Ko dospemo na vrh Strmce, obrne se nam oko najprvo

tje proti severu v ozadje prekrasne panorame, kjer strmí v slovenski svet otec Triglav z belo glavo. Med nami in veličastnim velikanom leži pisana slovenska stran s hribi in dolinami, potoki in rekami, z veseljem in nadlogami — oddalek mile nam slovenske domovine. Takoj pod nogami nam je malo selo Kanji Dol. Štiri ali pet hiš je njegov ponos, a še te niso prav blizu skupaj; šteje pa podobčina kanjedolska izvestno petkrat več posestnikov, a ti so razmetani po vseh zakotjih in preprijaznih dolinicah širnega gozda. Vsak gospodar

je zase gospod, preskrbljen je in mora biti za vsako silo, za vsako potrebo, ker na pomoč svojih sosedov mu ni možno čakati. In lepo je to gorsko življenje! Tukaj se je ohranila še marsikaka staroslovenska šega, ker nova omika ni mogla po tako slabih potéh v to samotno zakotje. Marsikaka pristno-slovenska beseda je prišla tudi v Cigaletov besednjak. Star mož mi je trdil, da se imenuje vasica po nesrečnem Kajnu, ki je blezo todi bredel. Jeziko- in modroslovci naj določijo, je-li to resnično. Dobro uro od Kanjega Dola stoji velika in že po zunanjem licu imovita kmetovska hiša, Tkalčeva. Na koncu večjih in manjših gospodarskih poslopij, ki se raztezajo skoro kot mala vás, stoji še nizka, lepo pobeljena hišica, podružnica za gostače ali goste, ki so s svojim gospodarjem v slični zvezi, kakor nekdanj grofom udani kmetje. V ti hišici biva vdova, mati Žigonka. Njen pokojni soprog je bil najprvo hlapec pri Tkalcu; ko je pa njo spoznal, prosil je še rajnega gospodarja, da bi mu določil kočico kot gostaču. Zgodilo se je, če tudi ne brez mrmranja. Niti leto ni Žigonka uživala zakonske sreče. Moža je ubila v gozdu nanj se podrša klada. Mrtvega so prinesli domov. Žigonka je žalovala in tožila, naposled se je vendar udala v božjo voljo. Žal ji je bilo in ji je, da njen edini sin Lovre ne pozna svojega očeta. Ko je deček dorastel, zadela ga je osoda, še pred rojstvom mu določena: bil je Tkalčevih pastir. Mladi Tkalec ga je smatral, kakor tudi njegovo mater, kot del svoje gospodarske oprave. Ni bil slab človek, le nagle jeze, da je takoj vskipel. Za svoje služabnike je skrbel le toliko, da so bili na svojem mestu, bodi pri delu, ali pri jelu. Ker je do bližnje šole v Črni vrh debeli dve uri hoda in v slabem vremenu še več, po-

hajal je Lovre, o katerem so trdili, da je »trde glave«, le h krščanskemu nauku in do štirinajstega leta se je res srečno dokopal do tega, da je smel v dan sv. Lovrenca, na svoj imendan — tako je slučajno bilo — pristopiti k svetemu obhajilu. Štirinajsto leto je pa vsakemu človeku razpotje, ko se mora določiti za kako stalno delo. Tudi Lovreta obišče mati neko nedeljo popoldne pri živinci na lepih Tkalčevih pašnikih. Dasi že jesensko in zaradi primerno visoke nadmorske lege zeló hladno, vendar je bilo danes prijetno zunaj. Lovre je bil tega vaje in ker ni bil še nikjer po svetu, mislil je lahko, da je povsodi tako lepo in prijetno, kot v tem gorskem zakotju. Mnogo pa itak ni mislil niti o tem, niti o čem drugem, njegove misli so se do sedaj redko kdaj dvigale nad njegove krave ali celó nad gospodarjevo hišo. Imel je sicer pri Medvedovih botra, pametnega moža, a Lovre ga je obiskoval le po enkrat v letu in kar je tam videl, zdelo se mu je malo ali nič drugačno kot doma. Cerkev mu je bila skoro »fata morgana«, saj je le redkokdaj mogel vanjo stopiti. Zato se ni mnogo menil za drugi svet, za druge ljudi. Žvižgal je in pel pri svoji čedi, včasih je uvil iz sočne leščevine pastirsko trobento, na katero je bil bolj ponosen kot general na svojo »damaščanko«. Tedaj ga pa kar ni bilo ugnati, širom sveta je moralo vse vedeti, da ima danes Lovre piskalo. S konopnim bičem je pokal tako, da je odmevalo uprav do tretje goré. Še neko opravilo je imel Lovre: rezljal je podobice. Dva ali tri streljaje od Tkalčeve hiše je bilo razpotje in tam je stalo znamenje: na visokem, rdeče pobarvanem kolu lepo izrezana kapela, prav kakor švicarske kočice, in v nji je bilo razpelo. Pod križem sta bila učenec Janez in Izveličarjeva mati,

oba lepo in lično izrezana in živo po-
barvana. Pod podobami bile so z ne-
veščo roko vrezane besede: »Zhlovek,
glej, povfod zhuva te Bofhje oko.« Vse
to je Lovre večkrat opazal, ali vsled
radovednosti, ali vsled dolgega časa, ko
mu je živinica mirno mulila travo ter
se šulila muham se braneč ob nizko
grmovje. Sčasoma je začel tudi on
rezljati take podobice in domačini so
trdili, da delo ni napačno. Njegov boter
je celó rekel, da bode Lovre dober žličar-
ski mojster, ko doraste. Le napisa deček

ni mogel nikakor uganiti, kaj pomenjajo
one kljuke, pike, kolesca in zopet kljuke
in zopet kolesca. Nekdaj pa se vendar
ojači ter vpraša botra Medveda, o katerem
so trdili, da ima celó črne bukve. Dobri
mož je fantu sicer rad povedal, a vzdihnil
je: »Lovre, škoda, da ne moreš kam v
šolo!« Seveda deček ni umel tega vzdihla.
Znano mu je bilo sicer v Črnem vrhu
poslopje, kjer trdé, da je šola. Znotraj
ga vendar ni videl, krščanskega nauka
učil se je v župniški hiši. (Dalje.)

Revni planinar.

Nebo oblačno zdaj mi prsi stiska,
Zakaj pač drugim vedro lice kaže,
Zakaj nekterim le se sreča laže,
Brezskrbnik pa v veselja raju vriska?

Ko rojstni kraj sem mladolet ostavil,
Iskat sem sreče stalne šel po svetu:
Podobo svojo v velem zrl sem cvetu,
Ki dež krepilni ni ga bil ozdravil.

Domače želel spet sem si dobrave,
Kjer svet uspenja v zračne se višine,
Razgled prostran odpira se s planine:
I tu življenja bednega trpim težave.

Obupa vendar sence le bežite!
Res, tožna mi je zemlja pod nogami,
A svóboda in vzori so nad nami;
Trdnó stojim, kot skale vekovite.

— c.

Pisma iz slovanskih krajev.

III.

(Konec.)

Pokler je trpel kulturni boj, bili
so z Radiejewskim zadovoljni
povsodi, kjer vlada katoliško
mišljenje. Ko so si pa priborili katoli-
čani nekak mir, izpremenilo se je mar-
sikaj v tem oziru, zlasti, ko je bil iz-
voljen vladika dr. Kopp za knezovladiko
vratislavskega. Gospod Radiejewski je
spadal v poznanjsko vladikovino, zato
je pritiskala vlada, da so ga poklicali

domov. Nekoliko časa se je nadejal, da
se bode mogel povrniti kmalu na prejšnje
mesto, toda vlada je čula pazno nad
njim. Namignili so mu, da dobi takoj
katerokoli čisto poljsko župnijo, ako
je le prosi. A do danes se ni mogel za
to odločiti; sedaj je opravitelj dveh
župnij v šrodschem (Szroda) okraju.

Da bi Vam poročal o vseh posamez-
nostih sedanje dôle, tega pač ne tirjate.

Treba bi bilo dotikati se osebnostij, zlasti voditelja naših tukajšnjih listov in sploh naslednika poprej omenjenih dveh mož: a raje za sedaj to zamolčim, ker ne vém, ali bi njegovi skromnosti s tem ustregel, ali ne. Rečem Vam z dobro vestjo, da hodimo sedaj po isti poti, po kateri so hodili in se borili naši predniki. Tudi to lahko omenjam, da je naše splošno stanje mnogokrat težavnejše, nego je bilo v najhujših dneh kulturnega boja. Le premislite!

Najprej šolstvo. Naše »krasno« šolstvo je tako uravnano, da se ponemčuje naša mladež, ki hrepeni po višji omiki. Prav tista sila ponemčuje — vsaj večinoma — naš srednji stan. A s tem jemljó mladini tudi krščanstvo, ko mu jemljó narodnost. In to nekrščanstvo prodira čim dalje bolj v ljudstvo. Ministri ne čujejo tega verjeti. A enkrat bomo doživeli jako žalostne posledke in jih tudi čutili. Naši mladiči, katere vzgajajo v sedanjih državnih šolah, so »najlepši element« za nemirne in nevarne množice, katerim ni nič sveto. Ljudje pred dvajsetimi in več leti niso imeli narodnega čustva, a imeli so vero in jezik. Sedanji imajo v ugodnem slučaju nekoliko površnega znanja o verskih resnicah — večinoma nimajo nič vere —, pa se tudi ne zavedajo skoro nič svoje narodnosti. Žal, da nakladajo te razmere še duhovnikom težave, katerih skoro ne premagajo. Odkar je po kulturnem boju mir, so duhovniki v narodnih vprašanjih dokaj hladni, nekateri se morebiti le preveč uklanjajo nemštvu.

Poleg tega pa nas vznemirja tudi delavsko vprašanje. Prav v sredi tega gibanja smo. Sila težavno je v teh različnih zadevah vse prav opazati, urav-

nati in poprijeti. »Katolik« ima hudo nalogo za dva urednika.

Vendar se je temu listu na strani ustanovil še drug list, ki naj bi se pečal najprej in posebno z delavskim in socialnim vprašanjem. Kar sega v življenje našega kmeta in delavca, to se obdeluje v tem listu. Da morete umeti, katerega duha je naše ljudstvo, omenjam, da ima sedaj, ko to pišem (konec maja), naš list »Praca« 8400 naročnikov; naročnina mu je na leto 1 marka (blizu 60 kr.) Stroški listovi so pokriti.

Naposled so razne ovire od vladne strani. O tem ste marsikaj čitali in tudi v svojem listu ste že omenjali. Bodisi, da se hočemo versko, bodisi da se želimo povzdigniti narodno, vlada pazi na nas, oboje se ji zdi sumljivo. Lahko umevamo. Vlada hoče okrepčati protestantovstvo in nemštvo, in vsako gibanje v prid katoličanstva in poljske narodnosti se ji zdi nevarno.

Dasi je težav in zaprek veliko, vendar pogum nam ne upada. Delo, trdi boji nas bodo utrdili in nam le še pomagali narod privedi do zmage.

A vidim, da se je moje pismo jako raztegnilo in skoro moram prositi odpuščanja.¹⁾ Pa še nikakor ni to vse, kar bi se dalo reči o naših razmerah. Upam, da dopolnim to še v drugih pismih. Za sedaj se pa Vam priporočam in bivam

Vaš

pokorni

A. N.

¹⁾ Uredništvu in pa — tako mislimo — častitim čitateljem ni to zanimivo in odkrito pisano pismo nikakor predolgo, marveč zdí se jim dragoceno. Taka poročila vzbujajo zavest, da smo si bratje, in nas vnemajo za vstrajno delo. Zato pa pisatelja lepo zahvaljujemo in ga prosimo še mnogih pisem. Uredn.

Josip Ogrinec.

(Spisal *Josip Benkovič*.)

(Dalje.)

Ogrinec ¹⁾ je izvršil ljudsko šolo in jeseni l. 1856 se je vpisal v ljubljansko gimnazijo.²⁾ Od druge do osme šole je bil gojenec v Alojznici. Kakor je ta hiša vzbudila že v marsikaterem nadobudnem mladeniču ljubezen in veselje do pisateljevanja, tako je tudi Ogrincu pokazala pisateljsko polje. Tedanji vodja Jurij Grabnar, znani »Čbeličar«, je netil marljivo v mladih srcih ljubezen za vse sveto in blago. In kar je on zasejal, vskalilo je v medsebojnem navduševanju učencev do cveta in sadu, kar je on zanetil, vsplamtelo je v gorečo ljubezen za vzvišene vzore.

Dasi Ogrinec ni bil posebno nadarjen, učil se je vendar poleg šolskih tvarin vedno tudi prostih predmetov, zlasti tujih jezikov in godbe na citrah. Razven tega je zlagal zase pesmice in kratke prozaične spise. Najljubša igra mu je bila »šah«, katero je profesor Knapp učencem gorko priporočal. V »Glasniku« je priobčil nekatere take igre. Tudi med počitnicami se je marljivo uril v godbi in pisanju. Toda materi se je zdelo vse to le potrata časa; branila mu je vsako nedolžno veselje in hvalevredno zabavo. Ko prinese seboj citre domov in prvič zaigra na nje, pograbi jih mati, teče z njimi na dvorišče in jih na prvi ograji zdrobi na drobne kosce. Nekdaj pride v kuhinjo pipico prižigat; mati jo zgrabi in vrže v peč.

¹⁾ Ogrinec ni bil rojen dne 4. avgusta, kakor čitaš v štev. 6. str. 179 po tiskarski pomoti, ampak dne 4. aprila 1844. Uredn.

²⁾ Dijaško življenje pokojnega Ogrinca mi je pojasnil njegov součenec in soalojznik, velečast. gosp. Gregor Malovrh, župnik v Stranjah. Za to uslugo ga iskreno zahvaljujem.

V šoli je bil Ogrinec po geslu »in medio virtus« vedno nekako v sredi. Med prve se ni vrival in med zadnjimi ni ostajal. Učil pa se je vedno marljivo po svojih močeh; dragega časa ni tratil z brezdeljem. V zrelostnem spričevalu ima najboljše rede v modroslovju, slovenščini in prirodopisju.

Prišel je čas, da si izvoli Ogrinec svoj bodoči stan. Znano je, kake nade goji do malega vsaka slovenska mati o svojem sinu-dijaku; komaj pričakuje, da ga bode videla pred oltarjem. In ako je sin tako »posveten postal«, da neče »prav storiti«, tedaj mora boriti težak boj s seboj in s sorodniki. Mnogo milih prošnja sliši, mnogo bridkih solz se pretoči zanj, včasih mora pretrpeti še sumničenja. Marsikateri slovenski sin je že bil tak boj, med njimi tudi naš Ogrinec. Pač vémo, da je mnogokrat enako, kadar izbirajo stariši sinovom ali hčeram kak drug stan, ki pa tem ni po volji. Za Ogrinca je bil ta boj odločilen za celo življenje.

Prosil je stariše, naj ga pusté na Dunaj, da se izučí za profesorja. Oče bi bil dovolil, dasi zelo nerad, toda mati o tem ni hotela slišati ničesar. Zagrozila se mu je, da ne sme več prestopiti domačega praga, ako ne gre v bogoslovje. Jože se je uklonil in vstopil jeseni leta 1864 v ljubljansko semenišče. Svoje dušne borbe, svoje bolesti in radosti je izlival v pesmice, katere je priobčeval v bogoslovskem časniku. Iz njih moremo sklepati, da se je kmalu privadil duhovnemu življenju, dasi ga je včasih še nekoliko svet hotel motiti. V prvi pesmi »Dobra misel« poje med drugim:

»Dvigni z dušo se v višave,
Čas je, zabiš da svetá;
In tam gori išči slave,
Zemski prah je več ne dá!

Dvor prostoren je nebeški,
Neizmeren njega krog;
Domisljiji kaj človeški
Je važnejše nego Bog?!«

Kmalu potem se vprašuje, kje bi našel
»Pravi dom«, in naposled vzdihne:

»Le obhodi zemlje krog!
Tu so križi, tam težave,
In nikjer ni sreče prave;
Polno je povsod nadlog!

Tu ni pravi dom doma!
Kamor se srce dviguje,
Kadar vesti svet kljubuje,
Tam le našel bodeš ga!«

V pesmi »O vanitas!« sam sebe blagruje, da je v zavetju tihe tihote, dočim moti druge svet s svojimi nasladami. Vsem tem nesrečnikom »žuga huda ura«, njemu pa sveti na nebesih »sreče zvezda«.

Ko se je srce mlademu bogoslovcu umirilo, dal je v poeziji duška tudi svojemu iskrenemu domoljubju. Zakrožil je budilko »Slovenski Lipi«, v kateri izraža srčno željo, da bi se že skoro združili vsi sinovi Slave pod njenimi vejami in da bi složno delovali vsi za enega in eden za vse. V zadnji pesmi »Poslov« toži, da je tako zgodaj prišel čas ločitve bratsko združenim prijateljem. Navdušuje jih, naj jih vodi vedno geslo: »Za Boga in za domovino!«

»In naloga naša sveta
Unkraj groba kraj obeta,
Kjer združenja čas nikdar ne mine!«

Ko je koncem šolskega leta pisal to pesmico, pač ni več resno mislil na izstop iz bogoslovja. Včasih pa je vendar še dvomil o svojem poklicu, ker ni prišel radovoljno v to hišo. Čestokrat je rekel svojim sošolcem: »Ako bom duhovnik, hočem biti prav, pošten duhovnik; ako

bodem pa uvidel, da bi ne mogel tak biti, pa raje ne bodem.«

Ogrinec je dovršil prvo leto bogoslovja, in stariši so bili jako veseli, videči sina vsega prenovljenega. Med počitnicami pa je jel iz nova resno dvomiti o svojem poklicu. Zopet je prosil stariše, naj ga pusté na Dunaj; toda zaman. Stopil je l. 1865 v drugo leto in iz nova boril hud boj sam s seboj. Kake tri tedne po vstopu pa sta on in tovariš Jager naznanila svoj izstop iz semenišča. Ogrinec je odšel takoj proti domu. Pod večer je stopal ves potrť proti rojstveni hiši. Vsak korak mu je bil težji, ker je vedel, kako bode užalil stariše. Gretoč po domačih vozarah pod hišo je omahoval zaradi hude bolesti: ali naprej, ali nazaj? Na bližnji njivi so imeli domači posli nekaj opraviti, nehoté je postal pri njih in hotel govoriti, a glas mu kar ni šel iz ust. Šel je dalje in kmalu prestopil hišni prag. Oče in mati sta bila sama doma. Silno se prestrašita ugledavši Jožeta. Mati ga takoj resno vpraša: »No, kaj pa te je sedaj prineslo domov? Ali se nimaš nič učiti?« Jože séde pohlevno na klop, položi dežnik poleg sebe in hoče nekaj povedati; toda ves je zmešan, ne vé, kako bi začel. Slednjič se ojači in začne tako nekako: »Vidite, vsi imamo svoje križe in težave; vi imate svoje, jaz pa svoje. Tam-le doli na njivi delajo težko delo, in vi tudi delate, pa ste vendar vsi srečni in veseli, ker ste zadovoljni s svojim stanom. Tudi jaz sem delal, kolikor sem mogel, a srečen vendar nisem bil, ker nisem bil zadovoljen . . . Zato sem šel . . .« Mati mu ni pustila izpregovoriti: kričé je skočila proti sinu in ga krepko udarila z dežnikom. Oče je sedel za mizo, ob dlan si je podpiral glavo in nemo zrl pred-se. Ni se premaknil in ne črhnal besedice; solze so

mu igrale v povešenih očesih. Ves ta nenaden dogodek ga je tako nemilo presenetil, da je kar odrevenel. Branil bi sina, toda predno se je do dobra zavedel, dvignil se je Jože molčé, ozrl se žalostno po sobi in odšel. Tisto noč

je prespal v Kamniku. Neki Hrvat se mu je ponudil, da ga vzame seboj v Zagreb in ga z vsem preskrbi, ako mu hoče poučevati njegova dva otroka. Takoj drugo jutro sta se odpeljala odtodi.

(Dalje.)

Nekoliko o fotografiji.

(Priobčil A. Tramté.)

(Konec.)

No smo iz tega popisa spoznali priprave, pogledajmo, kako je treba ž njimi ravnati, ako hočemo z navadno kamero narejati stereoskopne podobe.

Predno denemo svetločutno pločo v kamero, moramo storiti to-le:

1. Stojalo se postavi na tisto mesto, s katerega hočemo fotografovati kak predmet. — 2. Na stojalo pritrdimo začasno prej omenjeni okvir, in sicer tako, da navpično seka njegovo dolžino objektivova optična os, kadar izpostavimo. Okvir na stojalu mora biti pa tako obrnjen, da je objektiv pri M_2 (slika 7.), pri M_1 pa vizirna šipa; špranja A na okvirju mora biti torej bliže predmeta, ki ga hočemo fotografovati, kakor pa špranji B in C ; ti sta potem bliže fotografu pri izpostavljanju (ekspoziciji). — 3. Na okvir pritrdimo kamero v špranjo A najprvo na sredi pri m , pa tako, kakor je bilo že omenjeno zgoraj pod 2., da je njena optična os ravno pravokotno čez dolžino okvirjevo, tako, kakor kaže ravna črta $M_2 M_1$ v sliki 7. — 4. Odvijemo nekoliko perutničasti vijak, s katerim je okvir pritrjen na stojalo in ga zasučemo s kamero toliko na desno ali levo, da pride glavna točka predmetova, ki ga hočemo imeti na podobi, ravno na sredo vizirne šipe — pod črto, ki smo jo z svinčnikom narisali na njo. (Glej $\checkmark$ na sliki 3.) (Vselej je treba izbrati pri predmetu glavno točko, ki se prav dobro pozna na vi-

zirni šipi in mora priti na sredo naše podobe, n. pr. stolp pri cerkvi. Glej sl. 6. $G_1 G_2$.) Kadar pride glavna točka pod črto $\checkmark$ na vizirni šipi, takrat prav trdno pritrdimo z vijakom okvir k stojalu, da se ne dá več premakniti ali zasukati. — 5. Na to se z vijakom odneha, s katerim je kamera pritrjena na okvirju; premaknemo jo od središča na levo stran k m_1 in sučemo kamero zopet na desno ali levo tako dolgo, da dobimo glavno točko predmetovo pod ravno črto $\checkmark$ na sredi vizirne šipe, in jo dobro pritrdimo z vijakom k okvirju. — 6. K pritrjeni kameri primaknemo levo čeljust, da se je tišči, in v tej legi pritrdimo čeljust na okvirju z vijakom. (Ako bi se slučajno vendar premaknila kamera, damo ji lahko prvotno lego, ako jo k čeljusti pritismo in zopet trdno privijemo vijak.) — 7. Tako smo dobili pravo lego kamere na levi strani pri m_1 . Enako jo dobimo na desni, ako premaknemo kamero od m_1 in jo porinemo do m_2 . Tukaj zopet sučemo kamero tako dolgo, da dobimo glavno točko predmetovo pod ravno črto $\checkmark$ na vizirni šipi, pritrdimo jo z vijakom, prislonimo k njej desno čeljust in dobro privijemo čeljust in kamero.

Sedaj zamenjamo vizirno šipo v kameri s svetločutno pločo v kaseti, in sicer prvič pri m_2 , drugič pa pri m_1 , kjer se mora seveda kamera pritisniti k čeljusti. Najbolje, da delamo s tako kamero in kaseto, ki more sprejeti ve-

liko pločo in sicer zato, da se izpostavi le polovica ploče. Tako dobimo obe podobi drugo poleg druge na eno pločo. Drugače je treba zaznamovati pločo, katero smo izpostavili pri m_2 , t. j. na desni, in ono, ki je bila izpostavljena pri m_1 , na levi strani.

Ako bi se ponesrečilo prvo delo in bi bilo treba izpostaviti vnovič, ni treba drugega, nego da kamero zopet primaknemo do čeljusti pri m_2 , in drugič od tam do m_1 . Čeljusti že določujeta pravi položaj za kamero. Ako bi pa bile namesto špranje same luknje pri m_1 , m in m_2 , oviralo bi to premikanje, ker bi morali vijak vselej popolnoma odviti, predejati v drugo luknjo in priviti.

Važno je, kar smo povedali dosedaj, a zlasti je še važno, kako se prirezujejo in prilepljajo podobice na trd papir — karton. Paziti je na to-le: Ako je stereoskop, za katerega se narejajo podobe, prizmatičen, prirežemo podobe širje nego višje; pri lečastih stereoskopih je pa narobe. Ker lečasti stereoskopi ne zavlečejo podob, zato zahtevajo ožjih pa nižjih. Navadno delajo podobice široke 75 mm. Prirežeta se podobici tako, da je glavna točka na sredi podobice, in prilepita se v ravni črti druga tik druge tako, da sta glavni točki obeh narazen za 75 mm. Slika 6. to pojasnjuje. Podobico, ki smo jo dobili izpostavljajoči pri m_1 prilepimo na levo, drugo podobico pa na desno stran.

Ako je predmetova glavna točka, katero moramo vselej natančno in ostro dobiti na vizirno šipo, relativno blizu, takrat smeri optičnih osij objektivovih nista več vsopredni, ampak se druga drugi nekoliko približujeta.

Denimo po tem navodu narejeno podvojeno sliko v stereoskop ter pogledjmo predmet! V kateri velikosti se nam kaže? Ker sta mesti m_1 in m_2 , kjer je stala kamera pri izpostavljanju, za 80 mm vsaksebi, ne pa — kakor so oči človeške — okoli 65 mm, ne kaže se nam predmet v prirodni velikosti, ampak le $\frac{65}{80} = \frac{13}{16}$ prirodne velikosti; kar je čisto prav, da je vtis telesnosti predmetove tem večji, — saj tega ravno želimo. Sicer je pa rado prav narobe, zlasti pri bolj oddaljenih predmetih, ker se kažejo preveč ploščnati.

Vendar stereoskop ni dosegel pri občinstvu velike veljave, dasi deluje tako čudovito. Zakaj? Pač zaradi podobic, ki niso vselej v soglasju. Vsaka podobica ni namreč za vsak stereoskop; pa to se bode s časom popravilo. Že kot učilo pri nauku o geometriji in kristalografiji itd. dobro služi stereoskop; ako pa opažaš stereoskopne slike, posebno okoličice, kipe in stavbe, nimaš le prijetne zabave, ampak najboljši pouk. Zatorej bi bilo vse hvale vredno, da bi tudi amaterji-fotografi izdelovali stereoskopne podobe ter tako pripomogli, da se ta važna priprava razširi.

Nekaj o tvorbi glagolov šeste vrste.

(Spisal G. P.)

 poslednjem času je splavalo na površje vprašanje, kako se pravilno glase nekateri glagoli šeste vrste. Kakor se vsa stvar vidi malenkostna, vendar ni odveč, ako tu rešimo to vprašanje, kolikor se dá rešiti. Ker se je »Dom in Svet« že dotikal tega vprašanja, naj prepusti še nekaj vrstic tej razpravi.

Glagoli šeste vrste so deloma izimenski, deloma izglagolski, to je, izvajajo se ali iz imen, ali iz glagolov nižjih vrst. Vprašanje, kdaj se izvajajo iz imenskih in kdaj iz glagolskih oblik, nam bode pomagalo najti pravilne oblike glagolov šeste vrste.

Ne bodem pa preresetoval vseh glagolov šeste vrste, ampak le tiste, ki

imajo sorodne oblike v četrti vrsti, zakaj samo ti nam delajo nekoliko težave.

Vodi naj nas pri raziskavanju induktivna pot.

Prvo opazovanje: o izglagolskih glagolih. (Pri dokazovanju rabim seveda le take glagole, o katerih pravilnosti nikdo ne dvomi.) Ako pregledujem tiste glagole šeste vrste, o katerih mi pričata uho in preteklost jezikova, da se izvajajo iz glagolov četrte vrste, opazujem pri vseh glagolih brez izjeme, da so v četrti vrsti morali biti dovršni. Ne morem torej v šesto vrsto premikati prostih nedovršnih glagolov: braniti — branjevati, deliti — deljevati, svetiti — svečevati itd., pač pa lahko sestavljenke: zabraniti — zabranjevati, razdeliti — razdeljevati, posvetiti — posvečevati itd. Ni pa goli slučaj, da se nedovršniki ne smejo premikati v šesto vrsto, ampak trdno pravilo, utemeljeno v svojstvu našega jezika; jezik si namreč ustvarja oblike le tedaj, kadar jih potrebuje; če pa shaja s prostejšimi oblikami, rabi prostejše; ne delamo si torej oblik: branjevati, deljevati, svečevati, ker nam zadoštujejo oblike: braniti, svetiti, deliti — uho in jezikova zavest nam to pravita.

O tem naj se prepriča vsakdo sam, preiskuje naj jezik in dobre knjige, pričal se bode, da ni ne ene izjeme pri vseh mnogoštevilnih glagolih. Beseda ‚vojevati‘ ne prihaja iz glagola ‚voditi‘, ampak nekdanjega samostavnika ‚voj‘. Ni izjeme niti ene. Ker so pa glagoli četrte vrste z malimi izjemami vsi nedovršni, jasno je, da se smejo le tedaj pomikati v višo vrsto, kadar so zloženi s predlogi.

Našel sem nekaj glagolov v četrti vrsti, ki so že brez predlogov dovršni; navajam jih vse: pičiti, trčiti, počiti, telebiti, butiti, lotiti se, udariti, skočiti, streliti, pustiti, krstiti, rešiti, méniti (wechseln), platiti, vratiti in kupiti. Med temi se v šesto vrsto premikajo samo: krščevati, reševati, menjevati, plačevati, vračevati; samo v sestavah se stopnjujejo: preskočevati, razstreljevati, prepuščevati. Glagol kupiti je bil nekdanj nedovršen v pomenu: na kup spravljati; v hrvaščini je glagol kupiti še sedaj nedovršen, in sicer v obojnem pomenu. kaufen in sammeln; zato se ne premika v šesto vrsto: kupljevati.

O glagolih: kazniti, dariti, škoditi, kateri bi se tudi lahko prištevali dovršnikom, nekoliko več pozneje.

Drugo opazovanje: o izimenskih glagolih. Pri teh ni vzroka, da bi se morali sestavljati s predlogi; imena, bodisi samostavna ali pridevna, ali tudi celi izrazi, se upogibljejo v jarem glagolskih oblik, zato, da se laže, prostejše in lepše misli izrazujejo. N. pr. kralj sem — kraljujem, na kup spravljam — kupujem, veliko besed govorim — besedujem itd. Izimenski glagoli se torej poznajo po tem, da se lahko rabijo tudi brez predlogov.

Razume se, da ni vsak glagol izglagolski, če je zložen s predlogom; zakaj velikokrat se izimenski glagoli sestavljajo s predlogi, da se dobiva drug pomen: kraljevati — dokraljevati itd.; mnogokrat pa je že ime samo zloženo s predlogom: zasmeh — zasmehovati idr.

Predno na podlagi dosedanjega opazovanja, (pri katerem sem moral zaradi pičlega prostora bralcu prepustiti, da se sam prepriča z lastnim preiskavanjem glagolov), preidem do porabnih (praktičnih) jasnih pravil, naj prav ob kratkem podprem svojo teorijo z dokazi iz sorodnih narečij; videli bomo, da so tudi v drugih slovanskih jezikih izglagolske oblike zložene s predlogi, izimenske pa rabljive tudi brez predlogov.

Staroslovenščina.

Staroslovenščina nima izglagolskih oblik šeste vrste, ampak namestu teh sploh le glagole pete vrste. Zato iz nje prav za prav ne morem dokazov navajati. Vendar pa poudarjam tukaj stališče staroslovenščine, katera ni imela še izglagolskih oblik šeste vrste, ker se včasih misli, da so te oblike starejše nego izimenske oblike. To nikakor ni res, ampak le polagoma so glagoli šeste vrste začeli izpodrivati glagole pete vrste. Tako n. pr. je imela stara slovenščina samo: посадити — посаждати, прѣмыслити — прѣмышляти; slovenščina pa ima poleg: posaditi — posajati, premisliti — premišljati tudi oblike posajevati, premišljevati. Staroslovenski glagoli pete vrste so po pomenu sicer enaki glagolom šeste vrste, vendar se ne vjemajo natanko ž njimi; zakaj rabijo se (če prav silno silno redki) tudi brez predlogov. Našel sem: родити — раждати, вѣсити — вѣшати.

Lahko pa navajam iz staroslovenščine vzgledov, da se ne premikajo vsi glagoli četrte vrste v višo (peto) vrsto, ampak da jezik včasih raje tvori izimenske glagole, kateri se poznajo po tem, da se rabijo lahko brez predlogov. Torej: слѣдъ — слѣдити — слѣдовати; вѣсть — вѣстити — вѣстовати; власть — властити — вла-

стивовати; гласъ — гласити — гласовати; вой — водити — воєвати; цѣль — цѣлѣвати (цѣлѣваж); če je ime že sestavljeno s predlogom, mora biti seveda tudi glagol: прилика — приличити — приликовати idr.

Poglejmo si hrvaščino!

Ta jezik loči, kakor naš, izglagolske in izimenske glagole šeste vrste. Izglagolske oblike se sicer glasé na *ivati* in ne na *evati*; vendar vsi ti glagoli popolnem odgovarjajo slovenskim: soglasnike pred končnico omehčujejo in vsi so zloženi s predlogi. (Samo ta razlika je med slovensčino in hrvaščino, da imamo mi mnogo več oblik šeste vrste nego Hrvatje, ker se ti zadovoljujejo z glagoli pete vrste; na primer: pomisliti — pomišljati. Nekaj vzgledov: sud — presuditi — presudjivati; plod — zaploditi — zaplodjivati; pun — podpuniti — podpunjivati: sviet — posvetiti — posvečivati itd., nikdar pa se ne rabijo proste oblike: sudjivati, plodjivati, punjivati, svečivati.

Izimenski glagoli se glasé v hrvaščini na *ovati* in *ivati*; (na *evati* sta le dve izjemi; vojevati, kraljevati) glagoli na *ivati* se od izglagolskih oblik ločijo v tem, da ne mehčajo sprednjih soglasnikov. Izimenski glagoli se lahko rabijo brez predloga, razven če ima že ime samo predlog: kum — kumiti — kumovati; žal — žaliti — žalovati; gost — gostiti — gostovati; naglas — naglasiti — naglasivati — (naglasujem); obraz — obraziti — obrazivati idr. idr.

Ruščina.

V ruščini so glagoli, izvajani iz četrte vrste, vsi v peti vrsti, kakor v staroslovensčini. Vendar popolnem odgovarjajo našim glagolom šeste.

vrste; glasé se namreč na *ivati* — podobno hrvaščini — in samo spregajo se po peti vrsti. Naše dokazovanje podpirajo s tem, da so vsi zloženi s predlogi: уплатить — уплачивать; усадить — усаживать; покрасить — окрашивать; осладить — ослаживать; породить — порождать idr.; nikdar pa ne samo: плачивать; саживать, крашивать, слаживать, рождать.

Ako se glagoli izvajajo iz imen, rabijo se seveda tudi v ruščini brez predlogov: власть — властитъ — властвовать; слѣдъ — слѣдить слѣдовать; треба — требовать; царство — царствовать; če je že ime zloženo, seveda tudi glagol: досада (Aerger) — досадовать.

Češčina.

Celó češčina, ki je tako oddaljena od našega jezika, potrjuje naše pravilo. Glasé se na *ovati* oblike izglagolske in izimenske, a ločijo se le lahko; ker izglagolske oblike soglasnike pred končnico *ovati* mehčajo, izimenske oblike pa ne. Izglagolske oblike morajo imeti predlog: zpłoditi — zplozovati; odsouditi — odsouzovati; ohlasiti — ohlašovati; pohroziti — pohrožovati; osvititi — osvēcovati idr.; nikoli pa ne: plozovati, souzovati, hlašovati, hrožovati, svēcovati.

Izimenski glagoli predlogov nimajo: bida — bēdovati; pan — panovati; peče — pečovati; díka — děkovati idr.

Kratki ta pregled nam kaže, da je pravilo, zgoraj označeno — bistvenost slovenskih jezikov. Mogoče sicer, da je tu ali tam katera izjema; prepričan pa sem se pri preiskovanju, da takih izjem ne more biti, ki bi se naravnost in brez vzroka upirale temu pravilu. (Konec.)

Črtice o rokovnjačih.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

VI.

Glada se je hitro zadovoljila tudi s skromnimi uspehi, da le ni bilo tako pogostoma slišati o novih tatvinah. Vsa gorečnost za rokovnjaške love se je kmalu ohladila, zlasti ko so dobili v pest Črnega Jurija. Rokovnjači so lezli vedno bolj iz svojih brlogov in kazali svetu z novimi zločini, da njih slava še ni odcvetla. Razven

onih, v hudodelstvih zastarelih roparjev je prirastlo tej četi jako mnogo vojaških begunov, ki so v strahu pred laško vojsko pobegnili v gore. Tako n. pr. je bilo samo v Kranju koncem leta 1850 pri novačenju iz prvih razredov 90 begunov odsotnih. Odtekli so čez Ljubelj, skozi Kokro in na Tolminsko.¹⁾ Predno pa je rokovnjaštvo zaspalo za vselej,

¹⁾ »Novice« IX. 1851, str. 4.

vsplamtelo je kakor pojemajoč plamen še v zadnjih trenutkih s podvojeno silovitostjo. Bila je to (1848—1853) tretja in, hvala Bogu, zadnja dôba rokovnjaške moči.

Leta 1848 je iztrebil okrajni komisar Janez Pajek rokovnjače iz nakelske okolice in iz »Udnega Boršta«. Nakelčani so se oborožili z vsakovrstnim kmečkim orodjem in se postavili pod njegovo vodstvo. Toda boja ni bilo, ker so lopovi pobegnili pred kmeti.¹⁾

A že leta 1850 toži neki dopisnik iz Mengiša v »Ljubljanskem Časniku«, da so se rokovnjači v letih 1848 in 1849 zopet zaplodili pod Grintovci, da si v Mengiš sicer še ne upajo, a da v Cerkljah ali v Komendi vsak teden kakega kmeta ubijejo in kakih pet do šest ljudi potolčejo in polomijo. Zato želi, da bi kmalu prišli v Mengiš grivarji (žandarji), da uženó to samosilno druhal.

V vodiški fari je leta 1850 od svetega Matije do Kresa petkrat gorelo. Tamošnji župnik Jernej Arko poroča 31. maja »Novicam«²⁾, da je uničil požar pet hiš z drugim poslopjem vred, ter pravi med drugim: »Kam bomo prišli, če se hudobneži in malopridni berači ne bodo bolj uganjali in strahovali?« Kmalu potem³⁾ oznanja nov požar in dostavlja: »Tudi pri tem ognju so okoliščine take, da se ne dá drugače misliti, kakor da je bilo zažgano . . . Ljudje so tako prestrašeni, da so vsi prepadeni, nekateri skoro nič ne spé; noči se že naprej bojé in se vsi zga-nejo, ako le ura bije, in res prav čuditi se je, da do dobrega ne zbolé.« Taka požiganja so dala povod, da je vodiška srenja dné 3. maja 1850 skle-

nila, da mora županstvo strogo paziti na vsakega tujca, ki pride v vás.¹⁾

Tudi drugodi so spuščali rokovnjači rudeče peteline na strehe; tako je n. pr. v Mostah pri Komendi 6. aprila pogorelo 9 hiš in 13 poslopij.

Da je jelo tudi tatinstvo in roparstvo iz nova prav bujno cvesti, pričajo nam »Novice«. Zopet in zopet se pritožujejo dopisniki o drzovitosti rokovnjačev. »Silno veliko se sliši sedaj po Kranjskem, zlasti pa v Ljubljani in na Gorenjskem o tatvinah, kakor da bi se bili pregnani rokolnači (sic!) zopet vsi nazaj pritepli. V Štepanji Vasi pod Ljubljano je bilo te dni eni sami perici ukradenega za blizu 300 gld. perila. Okoli Loke pa se vlačí, kakor pravijo, sedemnajst vojaških begunov, ki nadlegujejo ljudi. Zadnji čas je, da žandarmerija nastopi prav pridno svoje opravilo.«²⁾

Prva številka osmega letnika piše³⁾: »Zima je že navadni čas za tatvine in rope; vse novice pripovedujejo o njih; tudi na Kranjskem slišimo dovolj o tem. Posebna tatinska šega pa je letos sem in tje na Gorenjskem, da tatovi prešiče kradejo, jim glave odrezujejo in jih potem na gospodarjevo okno postavljajo; prešiča pa potem seboj pobašejo.«

Kmalu nato čitamo zopet⁴⁾: »Zadnji čas je, da tudi na Kranjskem dobimo žandarje. Na Gorenjskem okoli Cerkljan, tudi okoli Loke se vlačijo po gozdih roparji, ki napadajo kmete in ropajo, kar morejo. Kmetje se ne morejo sami braniti, ker ti hudodelci, večinoma vojaški beguni, ne ropajo samotéž, temveč v trumah po šest in več združenih. Potreba žandarjev po deželi se kaže povsod vedno silneje, ne le pri

¹⁾ Koblar »Zgodovina farâ ljublj. škofije. II., str. 38.

²⁾ »Novice« VIII. 1850, str. 95.

³⁾ L. c. str. 106.

¹⁾ »Novice« IX. 1851, str. 101.

²⁾ »Novice« VIII. 1850, str. 132.

³⁾ L. c. str. 4.

⁴⁾ L. c. str. 54.

nas, temveč tudi po drugih deželah, kakor nam novice mnogih krajev označujejo. Posebno pa je treba po deželi žandarskih konjikov, da bodo mogli hitro sem in tje švigati.«

Približala se je rokovnjaštvu zadnja ura. Bachov absolutizem (31. decembra 1851) mu je zadal smrtno uro. Dolgo časa so moledovale »Novice«, da bi prišli žandarji na Kranjsko; leta 1850 se jim je želja izpolnila. Toda prišli so samo pešci; le ob veliki cesti proti Trstu in Gorici so se nastanili tudi konjiki.¹⁾ Ministerstvo je dobilo celó nasvet, naj bi žandarji čuvali tudi gozde²⁾, ker prav gozdovi so bili zavešča vsakovrstnim lopovom.

Ako sploh v kateri deželi, popevali so izvestno na Kranjskem s popolnim opravičenjem novo- in dobrodošli branilci mirú svojo slavnostno popevko, ki se začinja:

»Čuj! žvižgajo kroglice, iz gošče hruščé

Motilci mirú, tolovajska druhal;

Bilé njih stanovje so hoste temné —

Jih meč li osvete še ni pokončal?

Kdo vgrabi drzune? Kdo vžuga jih mar?

Kdo tvega življenje li? — hrabri žandar!

(Dr. Hirsch-Jerša³⁾.)

Takoj po dohodu v deželo so začeli gonbo na staro môro, ki je tlačila že toliko let ubogi slovenski narod, in niso odnehali preje, da so dovršili odločilni boj.

Najpreje se je udala Železna Kaplja, kmalu potem (leta 1852) so premagali Solčavo⁴⁾ in slednjič so očistili tudi Kranjsko. 4. decembra 1853 so pokopali zadnji rokovnjači sami svojo »slavo in moč« v razvaline zloglasne Ljubičeve hiše pri Kamniku.

Ko je bila koncem leta 1851 premagana Železna Kaplja, sledili so 17. de-

cembra trije žandarji nekatere begune čez planine v Solčavo. Tri so ujeli in odvedli seboj. Tikoma koroške meje jih je napadlo okoli 60 mož s sekirami. Ker žandarji niso hoteli izpustiti njih tovarišev, začel se je krvav boj med njimi. Dva žandarja so pobili na tla, da je kmalu potem eden umrl. Tretji stražnik je ušel in tekel v Železno Kapljo naznanit hudodelstvo. Žandarji so sicer trdili, da je ostalo na mestu nekaj mož mrtvih, a ko so pozneje z vojaki prišli v ta kraj, niso našli nobenega mrtveca; razbojniki so spravili s poti svoje tovariše. Osem rogoviležev so vendar ujeli in v Železni Kaplji zaprli.¹⁾

Takoj po tem boju se je naselilo v Solčavi 230 vojakov in 30 žandarjev. Kmalu nato so poslali iz Celovca še 500 vojakov v solčavsko dolino, da bi sledili po hudodelnikih in vzdržavali mir med tamošnjimi prebivalci. Zaprli so 22 solčavskih kmetov, češ, da so v zvezi z vojaškimi beguni.²⁾

Nemški časniki so zagnali strašen hrup radi onega dogodka v solčavskih hribih.³⁾ V »Novicah« pa je dopisnik iz Celja (morda opat M. Vodusek) vso stvar pojasnil in zavrnil pikre napade nemških širokoustnežev.⁴⁾

Število rokovnjačev na kranjsko-štajarsko-koroški meji je bilo okoli leta 1850 ogromno.⁵⁾ Bili so pravi vladarji vseh tamošnjih dolincev. Solčavska dolina je bila naravno zavetje roparskim

¹⁾ »Novice« IX. 1851, str. 272.

²⁾ »Novice« X. 1852, str. 3.

³⁾ Štajarski in koroški listi so to v svojih novinah naznanili; drugi (n. pr. Grazer-Zeitung, Augsburger-Zeitung, Leipziger-Zeitung itd.) pa so raztrobili po vsem svetu in tako rekoč tekmovali, kdo bi novost strašnejše narisal in dovolj počrnil slovenski narod.

⁴⁾ »Novice« X. 1852, str. 19, 23.

⁵⁾ Vprašal sem Nagliča, jih je li bilo 200 vseh skupaj. Pa se je nasmehnil in rekel: »Kaj 200? Bilo jih je 500, pa še bogvedi koliko!«

¹⁾ L. c. str. 80.

²⁾ L. c. str. 72.

³⁾ »Novice« XI. 1853, str. 288.

⁴⁾ Primeri: »Carinthia« 1852, št. 10.

četam, ker je tako osamljena, kakor bi stala na koncu sveta. Rokovnjači so imeli tukaj svoj dom, odkar je pomnil tedanji rod solčavski. Imeli so s kmeti nekako mirovno pogodbo. Gorjé samotnim poljedelcem, ako bi zabranjevali vojaškim begunom todi bivališča; njih imetje in življenje bi bilo v največji nevarnosti. Požgali in umorili bi vsakega izdajalca. Tudi skupno upreti se jim ni bilo možno, ker roparska truma je bila velika in močna. Tako so bili seljaki prisiljeni radi ali neradi trpeti to nasilno zadrugo. Ker je bila večina njih vajena teh nepovabljenih gostov od mladih nog, mislili so kmetje v svoji priprostosti, da to pač mora tako biti, in da ni nič hudega, ako stanuje tak begun pod njih streho. Posebne nadležnosti pa jim tudi niso delali; pustili so jih ne le vedno v miru, dokler so ti ž njimi potrpežli, temveč so čestokrat tudi radovoljno pomagali delati. Priprosti vaščani, katerih večina ni še prišla nikoli iz svojega rojstvenega dola, niso vedeli do dobra, kakšni ljudje pri njih stanujejo. Znano jim je bilo sicer, da radi kradejo, a mnogo hujšega si pač niso domnevali. Zato so jako zložno živeli ž njimi.

Ko pa je jela ostra pravica strogo slediti in preganjati roparje ter je posegla celó v njih močno gnezdo, postala je zveza kmetov z rokovnjači vsemu svetu očitna. Vsaka hiša v Solčavi je dobila pod svojo streho po deset do 12 vojakov. A kako bi mogel ubogi seljak preživiti dan na dan toliko mož? Ni čuda torej, da so se zatirani kmetje odločno uprli vojaški sili; saj marsikdo izmed njih še vedel ni, odkod in zakaj je nenadoma toliko vojakov in orožnikov v dolini! In radi tega so grdili nemški časniki solčavske kmete, češ, vsi skupaj so roparji in tatovi.

Po trudapolnem preganjanju so dobili lovci 76 rokovnjačev, 46 na štajarski in 30 na kranjski strani; s Koroškega so jih že preje iztrebili. Nekateri so se jim prostovoljno izročili. Med njimi so našli tudi sedemdesetletne starčke, ki so že za francoske vojske leta 1809 zabredli v te goščave. V neki pečini se zajeli šest begunov skupaj, ki so bili preskrbljeni z vsakovrstnim živežem.

Koncem januarja 1852 je bilo rokovnjaško gnezdo na planinah razpršeno. V Solčavi je ostala le majhna straža, ki je čuvala, da se ni roparska zalega v bližnjih hribih zopet zaplodila. Med tem pa so žandarji marljivo sledili po mestih in vaseh v bližnjih deželah za ubeglimi lopovi. Na Gorenjskem jih je posebno strastno preganjal kranjski okrajni komisar Janez Pajek.

Mnogi in hudi razpori med rokovnjači samimi so pospešili njih konec. Že pred letom 1850 so se jeli cepiti v razne tabore, a v sili so bili vedno še edini. Glavne tri stranke so bile: Durgelci, Srakarji in Pintarji. Prvi so stanovali od Kamnika proti Brdu, drugi od Kamnika proti Kranju, tretji pa v mengiški, vodiški in smledniški okolici. Medsebojna zavist je provzročila, da so drug drugega izročevali pravici v roke.

Ob novem letu 1854 je bilo rokovnjaštvo v slovenskih deželah do malega poraženo. Kolikor je bilo še krepkih mož med njimi, uvrstili so jih v vojake, druge so potaknili po ječah in prisilnicah, najstarejše pa so poslali na njih domove. Nekateri so pobegnili na Hrvaško in Ogrsko, da bi tam nadaljevali svoje nečastno rokodelstvo. Toda rokovnjaštvo se je že popolnoma preživelo; stroga pravica jim je bila tudi kmalu za petami. Nekaj nepoboljšljivih razbojnikov so poobesili in postrelili, drugim pa so prisodili dosmrtni zapor. (Dalje.)

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Slovensko petje v preteklih dobah.«

(Drobtinice za zgodovino slovenskega petja.) Spisal, izdal in založil Fran Rakuša, nadučitelj. Natisnila »Narodna Tiskarna« v Ljubljani. 1890. M. 8°. Str. 171. Cena broširani knjigi 80 kr., eleg. vez. z zlatim obrezkom 1 gld. 50 kr. S pošto 5 kr. več. Dobiva se pri ljubljanskih knjigarjih in pri knjigovezu J. Bonaču. — Knjiga ima tri dele. Prvi del (brez posebnega naslova) razpravlja zgodovino petja pri Slovencih od početka pa do najnovejše dobe. (Str. 5—56). — Drugi del ima naslov: Životopisi umrlih slovenskih skladateljev. Podaje 14 življenjepisov raznega obsega, najdaljši je Riharjev. (Str. 57—133). Tretji del: Životopisi živečih še skladateljev slovenskih. Tukaj nahajamo 17 krajših življenjepisov. (Str. 135—171) Sodba o tej knjigi se dá kratko izreči: Nabragna je v njej mnogo dragocenega blaga, katerega bode vesel vsak rodoljub, zlasti prijatelj glasbe. Kaj pa hoče doseči knjižica, naznanja gospod pisatelj sam: »V pričujočej knjižici jih (drobtinice) podajam ... častitim rodoljubom ... s prijetno nado, da jih bo kak rodoljub, ki stane v mestu ter ima bogato knjižnico na razpolago, uporabil ter nam pisal »zgodovino slovenskega petja«. (Predgovor.) Gledé na ta skromni namen ne smemo uredbe v knjigi preostro soditi. Gospod pisatelj kaže posebno ljubezen za svoj predmet, zato je opisovanje živahno, dasi je pač marsikaj povzeto bolj ali manj naravnost iz poslanih mu podatkov. Strog slovníčar — ljubeč čist jezik, skrben stilist in umen zgodovinar bi morebiti imel tu pa tam kaj pomislekov (oblika »maltratoval«, razlaganje, kako je katoliška cerkev ravnala s petjem, stran 12 nasl.), a v obče je hotel biti pisatelj natančen, nepristransk. Opomnimo še, da je knjiga okrašena z več slikami in ima lično zunanost.

»Spisi Krištofa Šmida.« IX. zvezek: Hmeljevo cvetje. — Marijina podoba. Poslovenil P. Florentin Hrovat. V Novem Mestu 1890. Tiskal in založil J. Krajec. 8°. Str. 102. Cena broširanemu zvezku 30 kr., karton. 40 kr. — Naša nežna mladina ima zopet mično knjigo v rokah, ki ji bode blažila srce. Gospod prelagatelj se je trudil, da je podal lahkoumeven, res slovenski prevod. Posebno mi je ugajalo, da je v prvi povesti namestu nekoliko hladnih nemških pesmij vpletel lepo slovensko Marijino pesem. Ali ne bi bolj kazalo z večino slovenskih pisateljev pustiti polglasni *e* in pisati skrb mesto skerb idr.? V obče pa ničesar ne želimo o tej zbirki Šmidovih spisov bolj, kakor da bi se jako razširila po naši domovini.

Opazka. Na poziv svoj na str. 156, kjer smo ocenjujoč gosp. A. »Balade in romance« pisali: »Pové naj gospod pesnik, kje je to dogodbo dobil, da prekličem besedo »obrekovanje«, dobili smo — sicer ne naravnost, kar bi bilo najlepše, vendar popolnoma pozivu primeren — odgovor v »Lj. Zv.« štev. 7, iz katerega je razvidno, da je bila npravnost v Zajčkem samostanu pred l. 1564 jako propadla in da se je dajalo mnogo pohujšanja, da je bilo tam mnogo zapravljivosti, vsakovrstnih nepravilnostij in nedostatkostij, bodisi v duhovnih, bodisi v svētnih zadevah, in da je bil vsled tega izročen samostan papeževemu nunciju Zahariji Delphinus-u, ki naj bi izvršil zakonito reformacijo. Zato priznavamo, da ima tam ocenjevana romanca zgodovinsko podlago in v tem oziru preklicujemo besedo »obrekovanje«. Omenjamo še odkrito izjavo nekega prijatelja, da se mu ne zdí ona pesem žalivna, ampak le osoljena s humorjem. Drugim se je zdelo drugače. Suum cuique!

HRVATSKO SLOVSTVO.

Knjige »Matice Hrvatske« za leto 1889.

(Dalje.)

Naznanjamo danes dve manjši knjigi.

4. »**Podgorske pripovijetke.** Pripovijeda Vjenceslav Novak. (Zab. knjiž. 120—121.) 8°. Str. 122. Cena 50 kr. — Podgorske pripovedke slikajo podgorske seljake v kamenitem Primorju. Berači so. Živé skromno in mirno. Drže se najraje doma; če jih pa revščina pritiska, gredó v tujino prosit ali pa služít potrebnega živeža. A vsi niso reveži. Marsikateri Podgoričan prosi le bolj iz navade, kakor zaradi revščine.

Podgorski berači so sicer blage duše, ali tudi oni imajo slabe strani. Revščina mnogokrat popači človeka.

Podgoričan ljubi svoje skale; rad je doma berač — raje, kakor pa na tujem veljak. Berač Vicko si misli o svojem sinu: »Neka je na svom! ne radja se sreća samo ispod gospodske halje.« Ginljiv prizor se vrši v Lukini koči: Otac Luka i majka Marija imata sina. Stara sta, pa sin mora v vojake. Kako si starčka glavo belita, da bi ga odkupila! Skrbna, ljubeča mati bi kar vse dala od hiše, da si sina reši: »Pripravila sem za kapetana lonac masla, a doktoru bi mogao dati debelo jare. Nù Luka?« Luka nič ne odgovori, misleč si, kaj ti veš, ki ne poznaš sveta. — »Jesu li gospoda ženjena? Ako imajo familju, dala bih ti, da im ponesesh sira, jaja, i dvije kokoši. Što veliš, Luka?« Baba Daša razumije se u svakoga bijesa ... Vračarica je to i ljekarica« itd.

V Podgorju še živi v najlepšem cvetu ljubezen otrok do starišev, stariši pa tudi iskreno ljubijo svoje otroke. V Podgorju je še doma nepopačenost, nedolžnost in zvestoba. Niti najhujša revščina ne izneveri žene možu, ki po tujem kruha služi.

Sedem kratkih povestic obsega le-ta knjižica. Druga je lepša od druge. V njih veje slovanski duh. Vseh sedem povestic skupaj je živa podoba ondotnega prebivalstva.

V teh povestih je veliko idilskih prizorov. Vsaka povest je idila, ki nam riše priprosto, nepopačeno hrvatsko ljudstvo, da si ni brez katerekoli slabosti. Še ubogi Salomon, revež po duhu in po telesu »se zagleda«, pa je vendar nedolžna priprosta duša, ki ne pozna strasti. Veliko lepih, zdravih dovtipov se tu nahaja. N. pr. ne dá se misliti boljšega odgovora na Salomonovo snubenje, kakor mu ga daje Mara: »Mare! Stani, Mare! budi moja žena!« Ali Mara mu odgovori, kakor ga navadno dražijo: »Salomone, zemlja se vrti!« pokaže Mare med rumenim ustnicama bijele zube opisavši prstom krug na čelu. To bi se dejalo: »Salomon, ali si pač bedak!« Zanimiva je ta knjižica.

5. »Pjesničke pripoviesti.« Spjevao Aug. Harambašić. — (Zab. knjiž. 122 — 123.) 8°. Str. 166. Cena 50 kr. — Te pripovedi popisujejo človeško gorje, ki je povzročuje bodisi lastna krivda, ali pa ljudska sebičnost in pa spačenost. Noč in dan hodi pesniku na mar trpeče človeštvo. Pohlepnost, nehvaležnost, nezvestoba ne dadó kali poganjati ljudskemu blagostanju. Na svetu ni prave sreče, ker ni prave ljubezni, ki je prvi pogoj prave sreče.

Sve, što ljudi ljubav zovu,
Sve je samo obmama,
Sve je samo puka tvorba
Izmišljenih pjesama.

Nezvesti Živko ljubi pošteno, blago nevesto; ali stvar nanese, da se mu ponudi bogatejša ...

Živko prima,
Prem mu nije draga,
U srcu mu već je druga,
Ali — nima blaga.

Nehvaležni posinovljenec ostrupi svojega dobrotnika; narod izda svoje probuditelje ter jih pobija, češ: »Pravo mu je, bio je buntovnik.«

Pesnik vidi popačenost, vidi revo in trpljenje, zato joka, tudi sam trpi, ali on se ne zmeni za svoje gorje. On ne lije solz ...

nikad radi sebe,
Već samo — radi njih?

Pesnik ob enem svari, opominja in poučuje.

To je vsebina pesniških pripovestij Harambašićevih, o katerih pesnik po pravici trdi:

Priproste su, jednostavne
Al i čiste i poštene.

Priproste so, vsakemu umevne, kdor le ima čut za človeške bridkosti. Prispodobe so včasih prerealistične n. pr.

Samo kadkad negdje iz daleka
Groznim glasom kakav pas zatuli,
Kano da mu tko sa živa tiela
Ono malo pasje kože guli.

Jugoslovanski značaj teh pesmij se kaže po duhu in po obliki posebno v vilenjaku, dočim je v navidez sorodnem mu spevu: »Sanjarije« mnogo Goethejevega duha, kakor sploh ta spev (Sanjarije) močno spominja na Goetheja »Zu-eignung«.

Čiste in poštene so pač tudi; pesnik uči in svari pa joka vedoč, da velikokrat nauki ne rodé sadú, kakor se tudi niso dali poučiti Guslarjevi domačini, ki jih je župnik učil na Guslarjevem grobu, češ:

Kako je svemu
Samo piće krivo,
Ljudi su nato
Vrlo tužni bili
Ali su sutra,
Ko i jučer pili.

Severus.
(Dalje.)

»Narodne pripovjesti u Varaždinu i okolici« sakupio Matija Kračmanov Valjavec. II. izdanje — 8°. Str. X + 315. Cena 1 gld. Ne vem za knjigo, katera bi bila važnejša za preiskovalca narodnega blaga, dragocenejša za jezikoslovca in zabavnejša za vsakega čitatelja — prostega i naobraženega — kakor je ta knjižica, katera je zagledala beli svet v Platzerjevi knjigarni v Varaždinu. Res se je knjiga dosti slabo razprodajala in čitatelji niso precej opazili onih dragocenih biserjev, kateri so v nji skriti, vendar ni ostala pozabljena. Učenjaki, kot Miklošić, Jagić, Krek in razni drugi so opozorili na-njo književni svet — v njih delih navaja in rabi se malo ne na vsaki strani, jezikoslovci so preresetavali bogato jezikoslovno tvarino, katera je nakopičena v knjigi, a dr. Fr. S. Kraussu je bila v njegovih: »Sagen und Märchen der Südslaven« I. + II. 1883 — 4 skoro najobilnejši vir. Uprav zato bode hvaležen »Dioničkoj knjižari« vsak prijatelj narodnega blaga za lepo knjižico, katera je bila sedaj že literarna redkost in je bil vesel, kdor jo je imel. Sedaj si jo bode mogel pač lahko omisliti za male novce vsakdo, a rabil jo bode tako, kakor prvo izdajo, ker je ostala stara paginacija, da ne nastane zmešnjava, ker se je knjiga navajala že tolikokrat. Sezite torej po njej!

Razun Vuka Karadžića pač ni na slovanskem jugu moža, kateri bi bil težko nalogo nabiralca narodnega blaga tako točno izvršil, kakor jo je naš rojak Matija Valjavec Kračmanov, akademik in gimn. profesor v Zagrebu. Kar je on zapisal, na to se lahko naslanjaš; ko prebiraš narodne stvari, katere je on zapisal, ne čutiš, da čitaš knjigo, nego zreš pred sabo kmečkega pripovedovalca, kateri ti pripoveduje čarobne in čudesne pripovedke in te vodi po drugem, lepšem svetu tam v daljni, deveti deželi. Vsa priprostost narodna, vsi narodovi dovtipi in fraze, narodov način mišljenja, vse, vse to je shranjeno v pripovedkah, katere je zapisal Valjavec. In koliko tega je zapisal neumorni delavec! Le poglej malo v Novice, v Glasnik, Kres, Jagićeve Arkive, književnik: skoro v vsaki številki dobiš nekaj od našega Valjavca. S kakim veseljem bi pozdravili: »Valjavčevo zbrano narodno blago«, koliko lepega bi še le v njem dobili, če je že ena knjiga tako pomenljiva!

V predgovoru opozoruje nas pisatelj, kako se nekatere pripovedke na več mestih, celó jako oddaljenih med seboj, skoro enako pripovedujejo, in nam tolmači, kako govori in izgovarja narod v Varaždinu in njegovi okolici. Za predgovorom sledí 119 pripovedek in sicer 25 »od vil«, 11 »od Rojenic iliti Sujenic«, 11 »od vučjega pastira«, 72 različnih pripovedek in 32 narodnih pesenc. Pripovedke so zeló zanimive tudi za mitologa, ker se pripoveduje v njih o kralju vetrov, o kralju solnca, kralju meseca, o sveti Nedelji itd., da niti ne omenjam vil in pa drugih njim sličnih bitij, katera so se porodila v narodovi domišljiji. Pripovedke so zapisane prav tako, kakor govori narod v Varaždinu in njegovi okolici, a razumel jih bode Slovenec mnogo lažje od Hrvata Štokavca. Razvedrile pa bodo te pripovedke vsakega čitatelja, ker se bode vsakdo preselil v ono srečno mladostno dobo, ko je poslušal slične, ali pa tudi povsem enake pripovedke pri pastirjih na paši, ali pa doma pri topli peči od svojega sivolasega dedka, ali pa od dobre babice. Oj, tedaj je bilo lepó! — Knjigo toplo priporočamo Slovencem; ima jo tudi »Katoliška Bukvarna« v zalogi. —è.

DRUGA SLOVSTVA.

»Archiv für slavische Philologie«
herausgegeben von V. Jagić.

Predno nadaljujem poročilo XII. zvezka, nannaniti mi je častitim čitavcem XIII. zvezka prvi sešitek l. 1890 ravno izišlega tega dela. Vsebina mu je ta-le: »Böhmische Studien von A. Brückner. — Zur Geschichte der nominalen Deklination im Slovenischen, von V. Oblak (Konec). — Zur Textkritik der altserbischen Urkunden, von Kalužniacki. — Die čakavština und deren einstige und jetzige Grenzen, von Milan Rešetar. — Die altrussischen und českischen Participia auf *a* von Fr. Pastrnek. — Eine Gegenbemerkung zur vorhergehenden Abhandlung von V. Jagić. In potem prav poučljiv in pa zanimiv: »Kritischer Anzeiger« in »Kleine Mittheilungen«, med katerimi je mikavno za nas Slovence: Ein Beitrag zum Volksglauben der Slovenen aus dem XIV. Jahrhundert von V. Oblak. O priliki kaj več.

Fr. S. Lekše.

Raznoterosti.

Naše slike.

Dasi prinaša ta številka le dve sliki, vendar pišem: naše slike, ker k dvema pride tretja in četrta . . . in konec leta bode imel čitatelj pred seboj več slik.

Prva nam kaže visoka zaročenca, katerih poroka se bode 13. jul. praznovala. Cela Avstrija se veseli s presvetlim cesarjem, očetom neveste **Marije Valerije** (roj. 22. apr. 1866) in z ženinom, nadvojvodom **Francem Salvatorjem** (roj. 21. avg. 1866).

Druga pa nam predočuje žalosten prizor iz tužne Afrike, kjer ravnajo kupci huje kot živinsko z nesrečnimi ulovljenimi zamorci. Ker se prav sedaj ves omikani svet zanima za Afriko, in sloveči H. M. Stanley objavlja dogodke na svojih potovanjih, podajemo i mi to priprosto sliko.

Tajč.

V Sostrem pri Ljubljani se sliši beseda 'tajč', ki pomenja to, kar zlodej. Tajč, gen. tajča; za-tajčati: zazlodejati. Tajč te naj vzame: zlodej te naj vzame. Potemtakem ima tajč (Nemec) jako slab pomen.

Pa tudi marsikje so čislali Nemce le malo. Narodi, ki so živeli med Rusi in Nemci, imeli so žalostne spomine o groznih tajčih. Tako n. pr. kadar so v Litvi pokopavali mrtvaka, govorili

so mu ostali: »Idi, ubožec, iz težave tega sveta na boljši svet, kjer ti ne bodo gospodovali razbojniški Nemci, ampak ti njim.«

Poljaki imajo Nemce v želodcu in na prsih že več sto let. Kar počenjajo ž njimi Prusi, znano je vsem, in tega tudi ne prikrivajo tajči. Hoté jim vzeti jezik in zemljo. Tudi delitev Poljskega je nasnoval Prus.

Knez Henrik pruski, brat Friderika II., se je bahal, da je on začetnik prve delitve poljskega kraljestva, grofu Ségur-ju, poslancu francoskemu, ki je mislil, da je cesarica Katarina nasnovala delitev Poljskega, pravil je namreč tako-le: »Ah! pour le partage de la Pologne l'impératrice n'en a pas l'honneur, car je puis dire qu'il est mon ouvrage.« (Ah! kar se tiče delitve Poljskega nema cesarica te časti, zakaj rečem lahko, da je to moje delo.) In razlagal je knez grofu, kako se je to zgodilo, kako mu njegov brat ni odobroval delitve sosednega kraljestva, kako je on, knez Henrik, za to misel najprej pridobil cesarico in potem brata svojega. Naposled je dodal: »Ainsi sans guerroyer, sans perdre de sang ni d'argent, grâce à moi, la Prusse s'agrandit et la Pologne fut partagée.« (Tako se je brez vojskovanja, brez prelivanja krvi in brez stroškov povečalo Prusko; za kar gre hvala meni, in Poljsko delilo.)

F. Marešič.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik **dr. France Lampe.** Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

vsakdo, ali naj se ozira pesnik na krščanstvo ali ne. Krščanstvo nam podaje najvišje resnice, pa tudi najpotrebnejše: ali more — ali sme pesnik te resnice prezirati? Ali niso tudi njemu te resnice voditeljice v raznih vprašanjih? In tem važneje so zanj, čim bolj se trudi za resnične vzore človeštva.

Pa o tem ne moremo tu govoriti obširno, to bi bila cela razprava, katera bi obsegala celo knjigo. Tudi se bomo na razne strani tega vprašanja ozrli ob raznih prilikah. Tu se oziramo na naslov teh pogovorov in hočemo pokazati, kakšno je naše obzorje. Videli smo, da je obzorje pesnikovo drugačno, ako je njegovo modroslovno prepričanje drugačno. Obzorje moramo imenovati krščansko, ako se ravna pesnik v proizvodih po naukih krščanske vere. Ako je krščanstvo resnično, moralo bi biti obzorje pesnikov krščansko; njegova poezija bi morala predstavljati res krščanski svet. Tudi krščanstvo ima svoje obzorje, da, ono obsega vesoljstvo in človeka vodi do najvišjega namena. Dandanes radi trdijo, da se pesniško obzorje ne vjema s krščanskim, ali bolje, da pesnik s krščanskim obzorjem ne more biti obširen, velik pesnik, češ, oni časi so minoli, ko je imelo krščanstvo vso veljavo in je bilo narodnemu razvoju koristno. Dandanes je krščanstvo narodnemu razvoju le v kvar, pesniku dela ovire pri vsaki stopinji, njegov delokrog omejuje kakor môra, ki ga tlači. Kdo tako piše ali govori, tega ni treba praviti; da pa je tako, to je tudi marsikomu znano. Tudi pri nas Slovencih se zdi, da so pesnikom meje krščanskega prepričanja večkrat preozke, in zato silijo čez te meje.

A to trdimo in bomo dokazali, da prav krščansko prepričanje razvija pred pesnikom najširše obzorje, da ne stavi nikakih zaprek njegovemu delovanju,

da more velik pesnik biti tudi dober katoličan.

To pa trdimo tudi po pravici. Najprej je znana stvar (vsaj onim, ki hočejo kaj misliti), da nobeno verstvo nima tako vesoljnega značaja, kakor katoliško krščanstvo. Ta vera druži vse narode v eno samo družino. Bodisi rudeči Očipve-Indijanec, bodisi črni prebivalec najbolj skritih kotov Afrike — na krščanskem obzorju ga ugledaš kot svojega brata. Ta vera sega v davno preteklost, ko je ustvarjal Bog svet, in nam odpira pogled v skrajno bodočnost, celó v večnost. In vse, karkoli je res človeško odkriva ti ta vera, bodisi visoko, bodisi nizko, bodisi katerekoli starosti, obeh spolov, v vseh položajih našega življenja — vse nam pojasnjuje vera Odrešenika »sveta«. Niti nravno zlo ni izključeno, zakaj vera nam kaže, od kod izvira zlo, kaj učinja, kako naj to premagamo, in podaje nam pomočkov za razne prilike, s katerimi moremo ozdraviti rane svoje slabe narave, svoje spačenosti.

Pomislimo dalje, kako širen obzor ima kristijan še nad svetom: angelji, svetniki, hudobni duhovi — in ves ta svet je združen najtesneje z vidnim svetom. Hudobni duhovi zastopajo popolno zlobnost, svetniki so naši vzori, angelji — dobra bitja — človeštvu odločena v pomoč in varstvo. Vsa ta bitja so v obzorju pesnika kristijana. In človek je v tem obzorju — saj smo ljudje! — središče, pesniku tisto bitje, o katerem največ vé, največ poje, katerega neizrekljivo ljubi, seveda ne zabi nikdar, da je Bog najvišje bitje in da je vesoljstvo le stvarstvo njegovo. Apodobo božjo imamo in zremo v človeku: njegova duša je najlepša podoba najvišjega bitja, pa tudi telo ima znak božje podobnosti in božje lepote. — Koliko bi se še dalo navesti iz krščanstva, kar je za poezijo,

za umetelnost sploh jako jako ugodno! In kaj more podati pesniku suh nauk kakega krivega modroslovca, recimo Spinoze, ki se je tudi že imenoval, kakor bi nam mogel on razširiti obzorje? Za Boga, ako imenujete to: razširjanje obzorja, zares ne veste, kaj pišete! In gorjé nam, ako res tako obzorje v nas narašča!

Naj bi mi sedaj izmed nasprotnikov krščanstva in krščanske umetelnosti kdo povedal, v čem neki zavira krščanstvo pravega umetelnika, pesnika, in čemu je treba obzorje še po nekrščansko razširjati! Pa že vemo, kaj očitajo veri: to, da ovira svobodno gibanje, da ne dovoljuje karkoli si bodi govoriti, pisati, kazati. Res je to, te svobode ne pripušča krščanstvo, ampak vse hoče

uklepati v večne resnice. Je-li pa to napačno? Resnica mora veljati prav tako v slovstvu, kakor velja v življenju, in nravni zakon ne more dovoljevati izjem umetelnikom: saj bi morala prav umetelnost povelečevati nravni zakon. Pa kaj bi se skrivali nasprotniki za razne pretveze! Kdo ne vé, da jim je edino le nravni zakon napoti in jim je napoti krščanstvo, ker nam vелеva izpolnjevati npravne zakone, pošteno, nedolžno živeti! Ta zakon bi radi bacili na stran in to imenujejo: razširjati obzorje. Pa naj mi dokaže, kdor more, da ni tako! Zato trdim — in vem, kaj pišem, — da oni razširjeni obzor, po katerem izven krščanstva mnogi hrepené, ni nič drugega nego razbrzdanost.

(Dalje.)

Častitim naročnikom.

Brez hrupa, pohlevno, v skromni obleki je zahajal dve leti „DOM in SVET“ med Slovence. Polagoma je rastel ter s tem dokazal, da njegov izdajatelj ni delal na „slepo srečo“. Letos se je nepričakovano oblekel tudi v ličen plašč, češ, naj bi mu nihče ne očital, da se tako siromašno upa med daljni svet. Pa še to ni dovolj. Ko se je ob novem letu prav pošteno predstavil občinstvu ter ga je doletela marsikatera hvala, prevzel ga je neka napuh. Posebno ga je bolelo, ko so ga primerjali drugim listom in dostavljali: „Zal, da nima slik“. In pogumen je naš mladič dovolj, da je že pred nekoliko meseci sklenil: s slikami se hočem okrasiti, naj velja kar hoče. In evo ga! Danes se Vam predstavlja kot ilustrovan list; podal Vam je že zadnjič prilogo in danes je pravilno ilustrovan, kakor hoče biti z božjo pomočjo in pomočjo blagih prijateljev i nadalje.

Izdajatelju pač ni treba udarjati na veliki zvon in razglašati, da se je že od začetka poprijel svoje izbrane naloge z vso resnobo trdnega značaja; pač mu ni treba zatrjevati, da se hoče i nadalje z jekleno voljo povspenjati do svojih vzorov. Da, vzorom bode služil naš list in v nemal Slovence za prave vzore, storil bode duševno in gmotno, kar bode mogel. Zato se trdno nadeja, da bodo Slovenci izdajatelja vsestransko podpirali. Pa tudi prosi najvljudneje, naj ga rojaki ne zapusté. Kar mu bode izročili, rojaki, bodisi duševno, bodisi gmotno, vestno bode položil — to trdno obeta — na oltar mile nam domovine.

Listnica upravnistva. Prav cljudno prosimo, da bi nam oni naročniki, ki niso za letos plačali nikake naročnine, poslali jo kmalu. Neradi opominjamo, a moramo. Najhuje nam pa dene, ako jemlje kak naročnik list tretjino ali polovico leta, potem pa kar crne poslednji izvod „retour“. Ali ni tako ravnanje krivično, nepošteno? Celó dve slavni društvi sta tako ravnali. Prosili smo, naj nam vsaj vrneta prejete številke, a brez uspeha. Za tako ravnanje res nimamo izraza. In v teh društvih se govori o narodnosti! Zakaj pa ne o nerodnosti? A z narodnim ponosom dostarčljamo, da so nam mnoga druga društva res trdna podpora. Tako n. pr. je naročena slavna čitalnica v Planini na dva iztisa. Živeli posnemovalci!

Izpovedanja bivšega prostomisleca

(Leo Taxil).

18 pol. 8°. Cena 60 kr. Po pošti 65 kr. — „Katoliška Bukvarna“.